

OBSZARY PROBLEMOWE WYZWANIEM POLITYKI ROZWOJU POLSKI

Przemysław Śleszyński

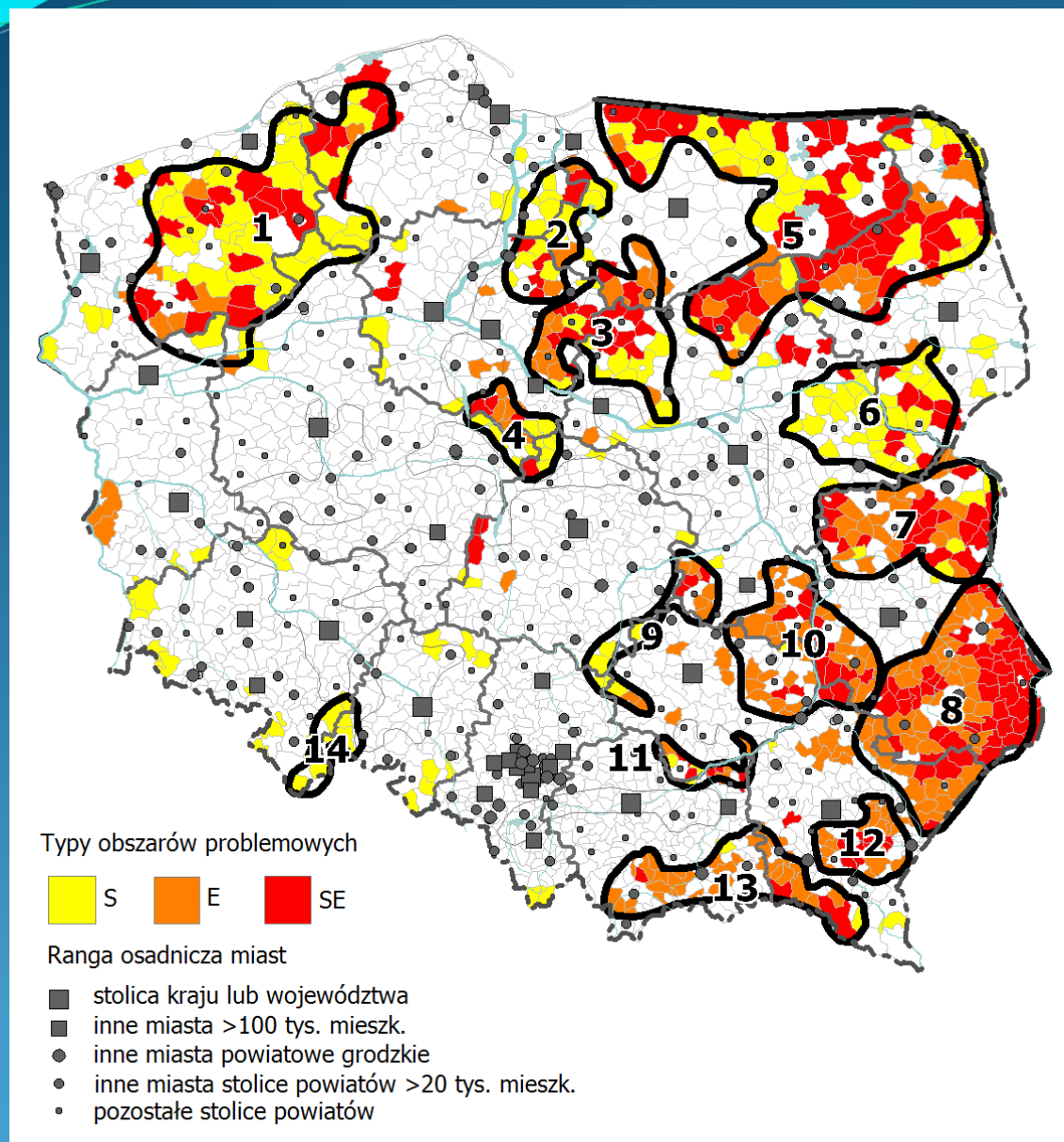
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

Seminarium Euroreg UW • Pałac Kazimierzowski • Warszawa • 4 kwietnia 2018 r.

DELIMITACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH (2016)

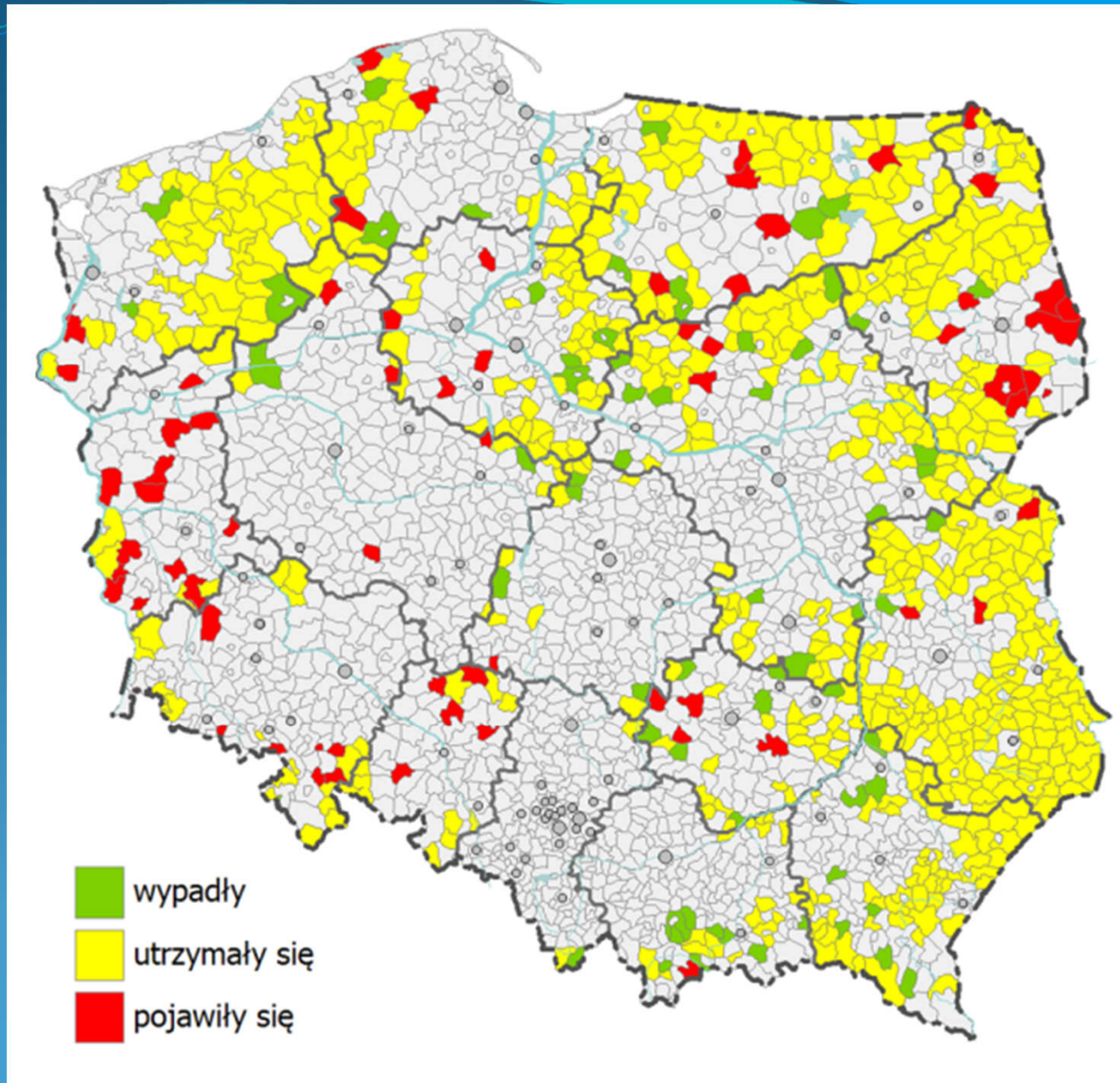
OBSZARY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE

728 gmin, 104,8 tys. km², 6,1 mln mieszk.

- 1 pomorski
- 2 powiślański
- 3 brodnicko-mławski
- 4 kujawski
- 5 północno-wschodni
- 6 podlaski
- 7 polesko-łukowski
- 8 lubelski
- 9 przysusko-pilicki
- 10 sandomiersko-świętokrzyski
- 11 kazimierski
- 12 strzyżowsko-dynowski
- 13 karpacki
- 14 kłodzki

Źródło: Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, *Delimitacja Obszarów Strategicznej Interwencji Państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych*, *Prace Geograficzne*, 260, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 295 s.

DELIMITACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH (2016-2018)

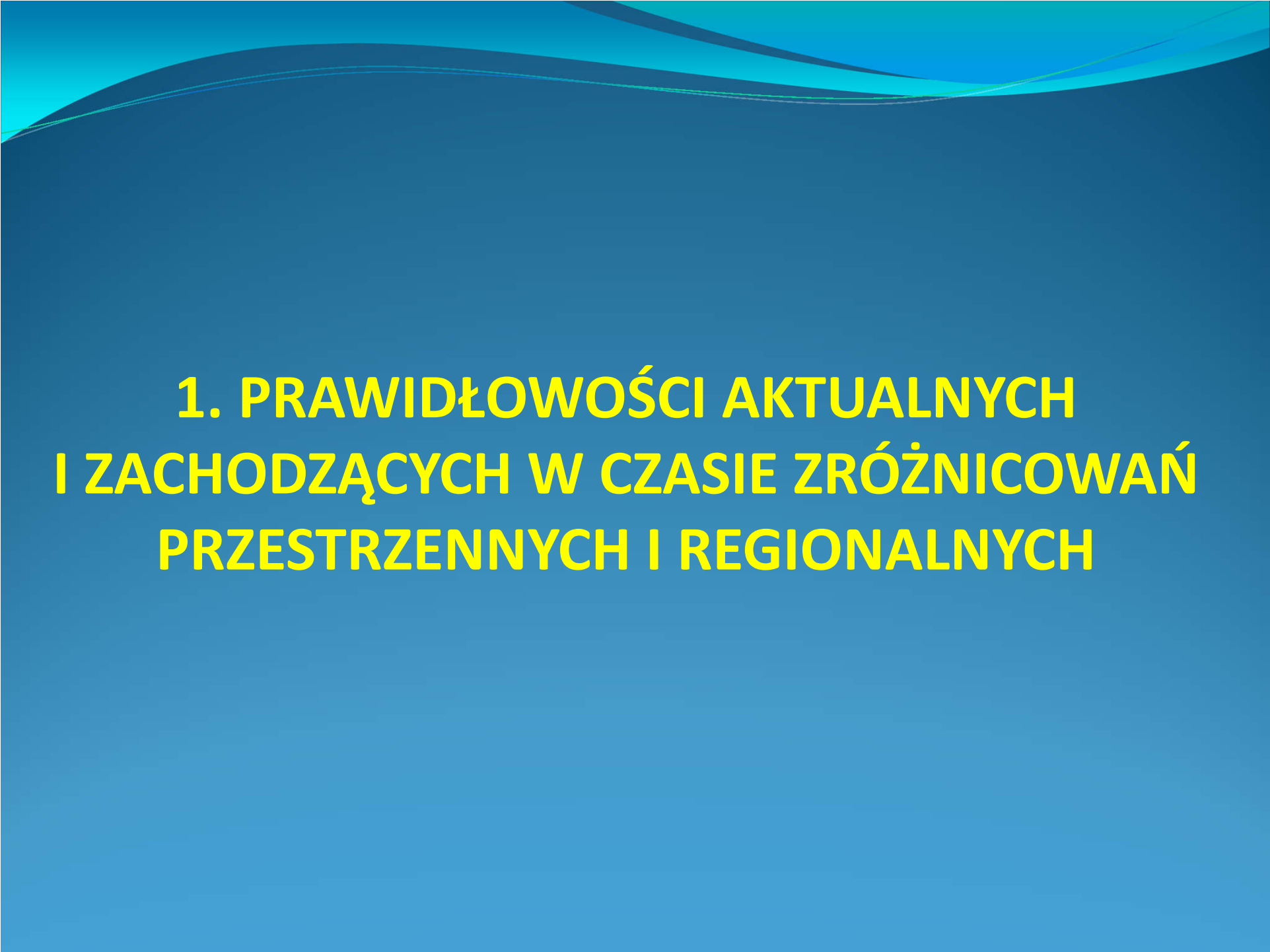

Źródło: Śleszyński P. i in., 2018, Projekt IGiPZ PAN i Euroreg UW dla MR.

ZAGADNIENIA

1. Prawidłowości aktualnych i zachodzących w czasie różnicowań przestrzennych i regionalnych.
2. Rola migracji w kształtowaniu różnicowań demograficzno-przestrzennych, w tym w przyszłości.
3. Problemy społeczno-gospodarcze związane ze zmianami zaludnienia w przestrzeni - delimitacja obszarów problemowych.
4. Wnioski dla polityki rozwoju.

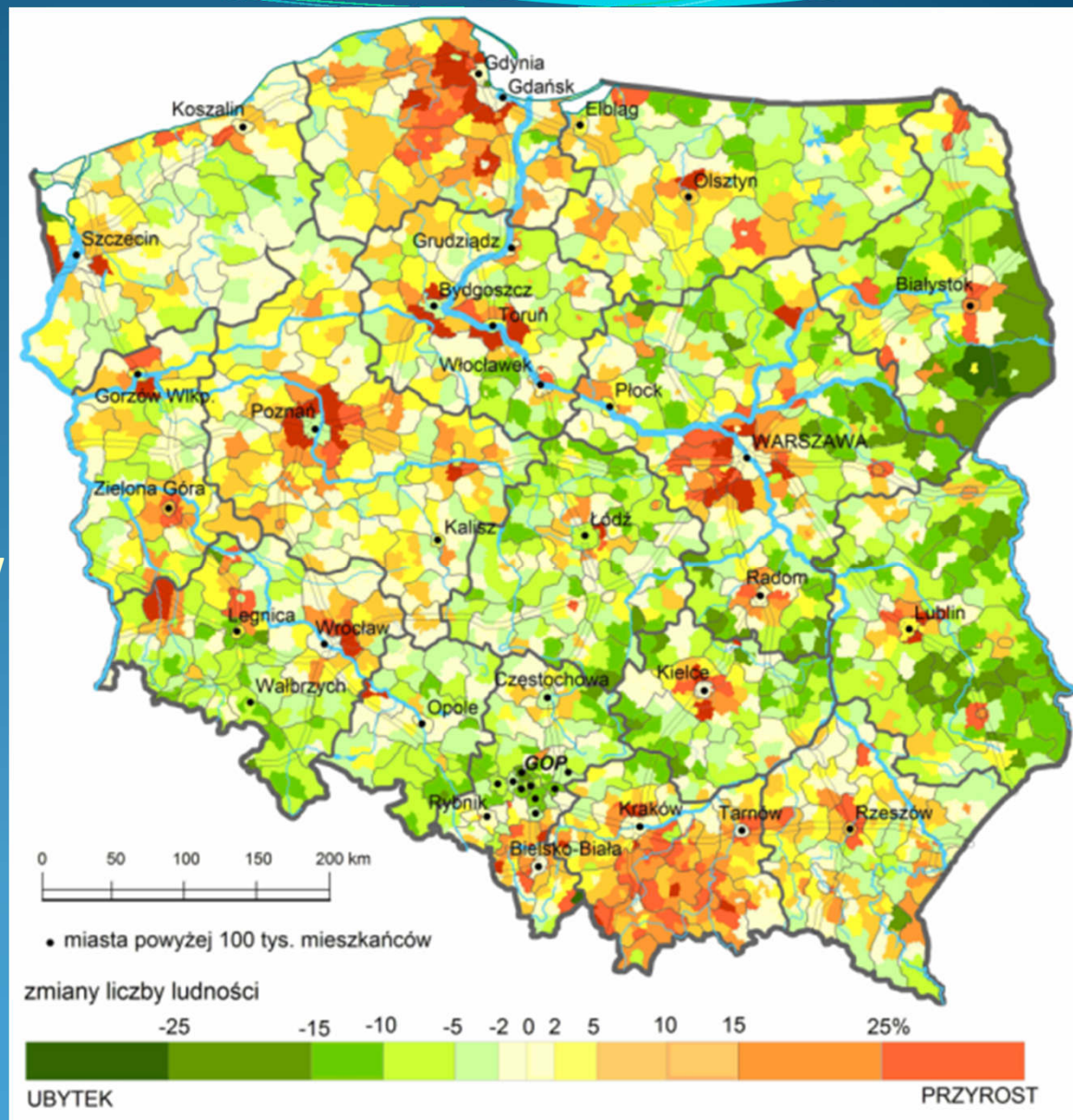

1. PRAWIDŁOWOŚCI AKTUALNYCH I ZACHODZĄCYCH W CZASIE ZRÓŻNICOWAŃ PRZESTRZENNYCH I REGIONALNYCH

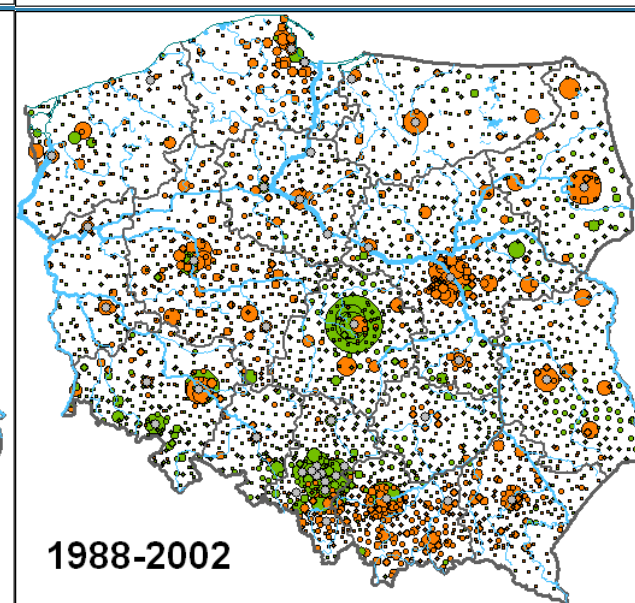
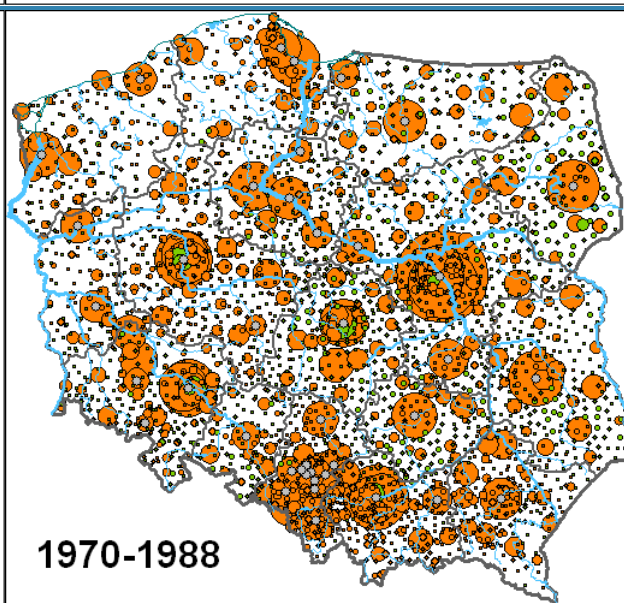
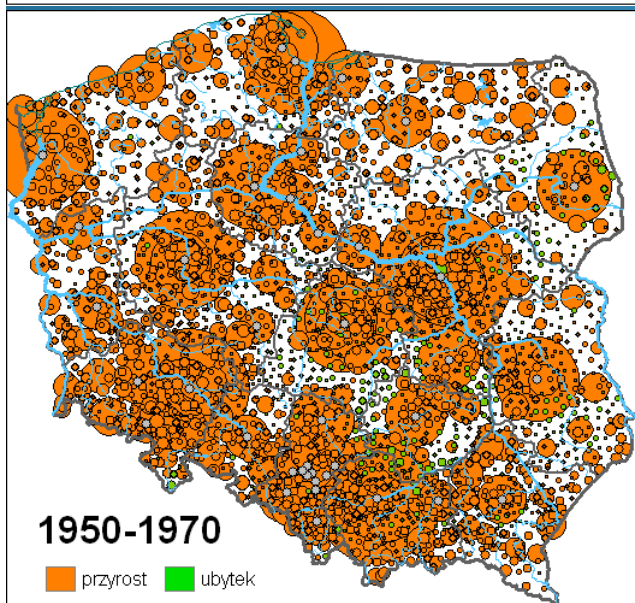
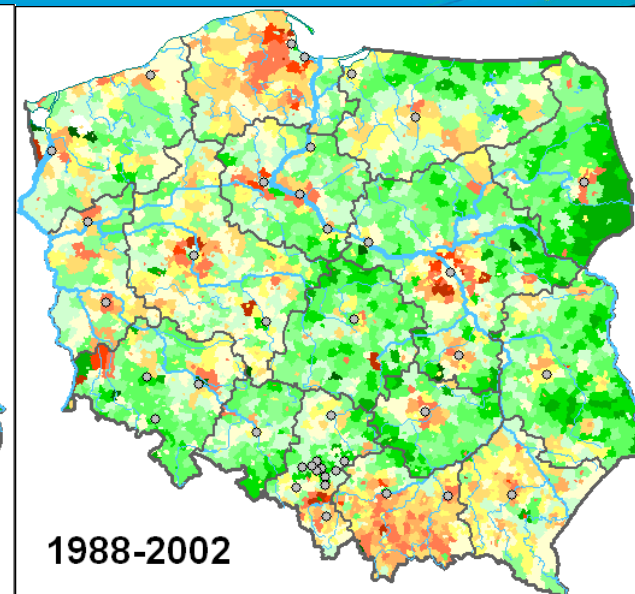
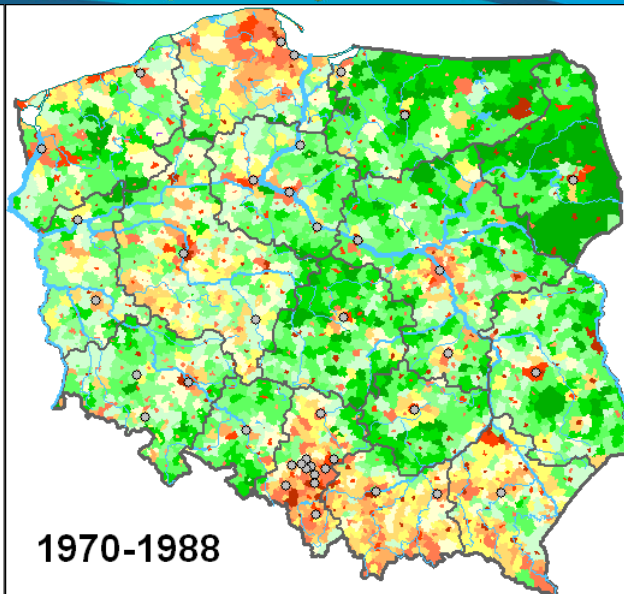
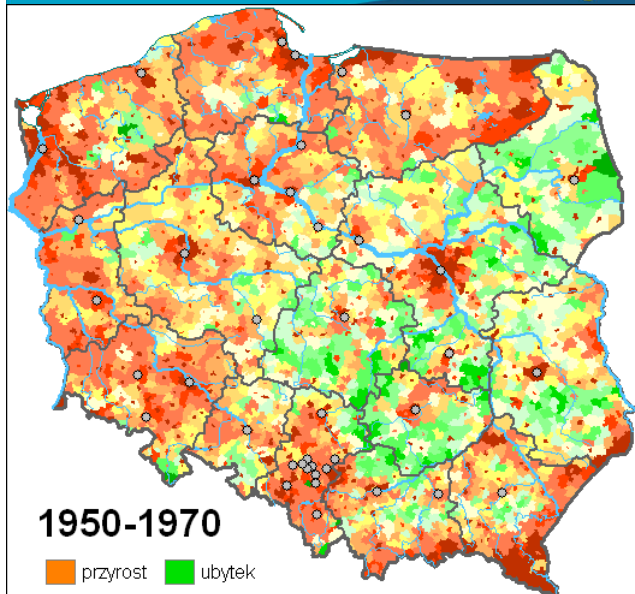
GŁÓWNE PROCESY DEMOGRAFICZNE po 1989 roku - UJĘCIE PRZESTRZENNE

- **depopulacja** głównie peryferyjnie położonych obszarów wiejskich przy silnym starzeniu się pozostającej na miejscu ludności;
- **koncentracja** młodszych i lepiej wykształconych roczników na obszarach metropolitalnych, zwłaszcza miast „wielkiej piątki” (Warszawa, Poznań, Trójmiasto, Wrocław, Kraków);
- **wewnętrzna relokacja**, w tym **dekoncentracja** w obrębie obszarów metropolitalnych (**suburbanizacja**), powodująca narastające zjawisko polaryzacji demograficznej i segregacji społecznej;
- niespotykany dotychczas wzrost roli **emigracji** zagranicznych, w tym cyrkulacyjnych;
- **dodatkowe uwarunkowanie**: silny wzrost wielkości i zasięgów mobilności dziennej w postaci **dojazdów** do pracy, wskutek m.in. powszechności motoryzacji.

INERCJA - PROCESY SĄ TRWAŁE (zmiany w rozmieszczeniu ludności 1950-2002)

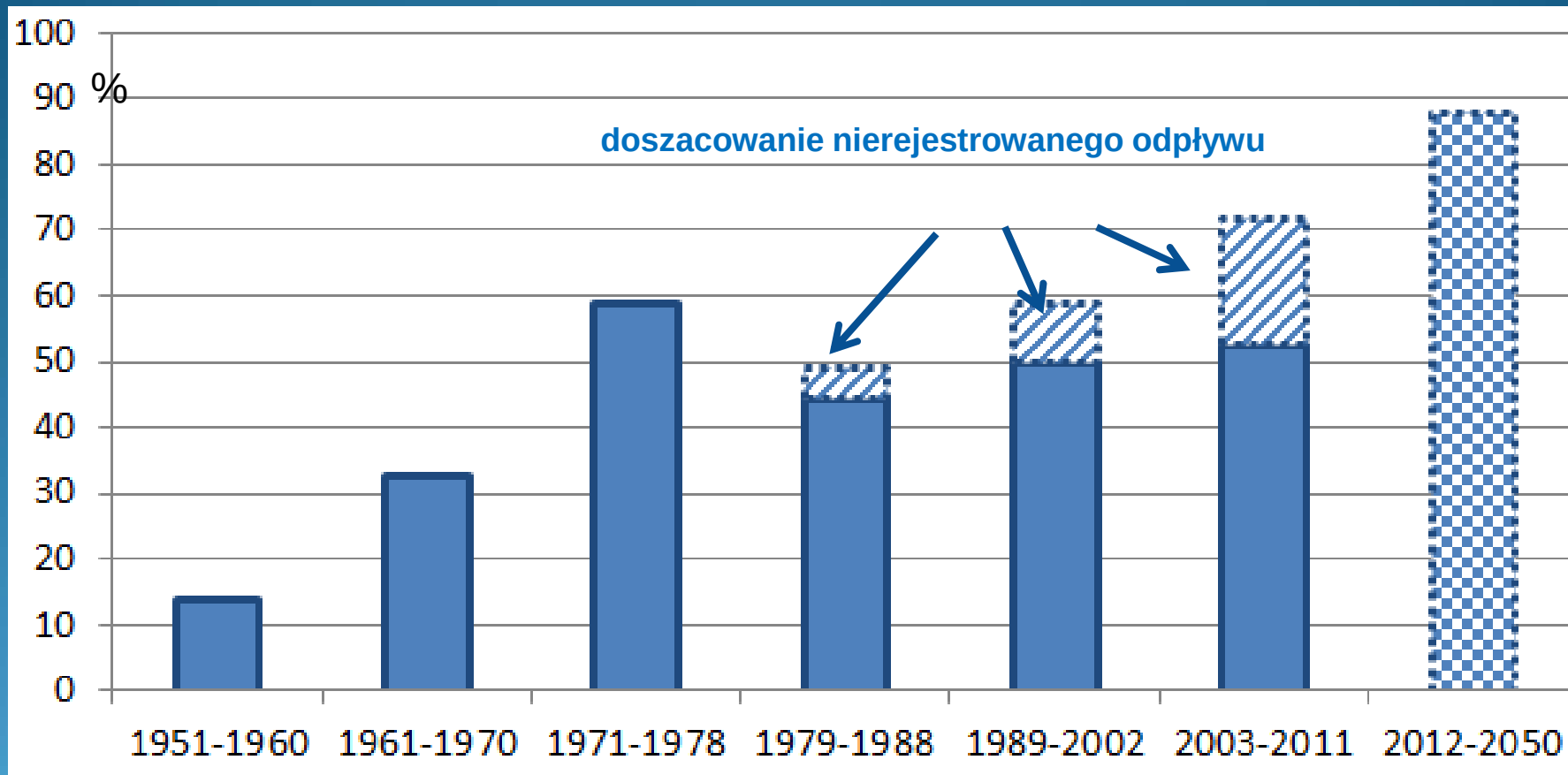

- rozwój demograficzny „Ziem Odzyskanych”
- industrializacja i urbanizacja

- osłabienie przyrostu ludności,
- wzrost mniejszych ośrodków
- pogłębienie depopulacji

- ograniczenie mobilności (lata 90.)
- utrzymanie depopulacji
- różnicowanie wzrostu metropolii

PROCENT POWIERZCHNI KRAJU OBJĘTY SPADKIEM LICZBY LUDNOŚCI (1950-2011 wg gmin, 2011-2050 wg powiatów)

DEPOPULACJA: UJEMNE SPRZĘŻENIA ZWROTNE

1. **Nadmierny odpływ ludności powoduje szybsze postarzanie struktury wieku i mniejszą płodność ogólną, ponieważ dotyczy głównie kategorii produkcyjnej mobilnej.**
2. Częstszy odpływ ze wsi kobiet niż mężczyzn powoduje **niedopasowanie wieku**, tj. maskulinizację wsi i mniejsze szanse na założenie rodziny, a tym samym obniża stopę urodzeń.
3. Niska dzietność wprost oznacza **brak zastępowalności pokoleń** w przyszłości i powolne (odłożone w czasie) postarzanie się struktury wieku.
4. Niski napływ ludności oznacza brak uzupełniania ubytków migracyjnych, ale także **brak wymiany genetycznej**, powodującej większe ryzyko różnego rodzaju schorzeń, w tym o etiologii immunologicznej, wad genetycznych itd.
5. Starość demograficzna wprost oznacza brak podstaw do zwiększenia płodności ogólnej. Ze względu na fakt, że przeciętne trwanie życia kobiet jest dłuższe, niż mężczyzn (z powodów diety, nawyków higienicznych, trybu życia, warunków pracy itd.), starość demograficzna oznacza też **feminizację, bardzo silną w starszych kategoriach wieku.**

DEPOPULACJA - BŁĘDNE KOŁO SPOŁECZNO-EKONOMICZNE

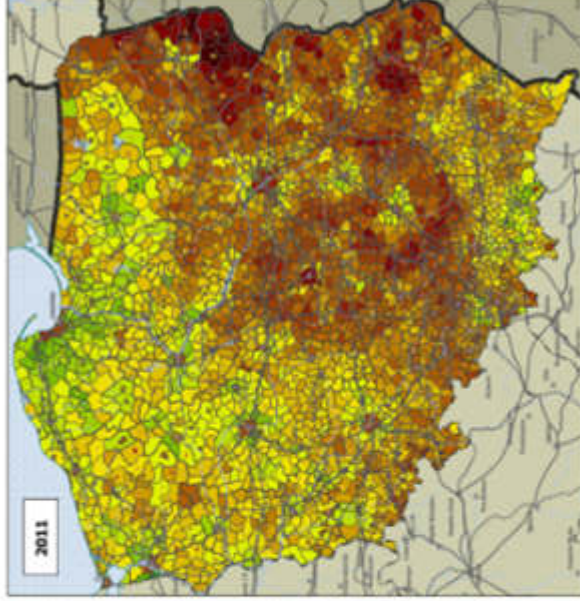
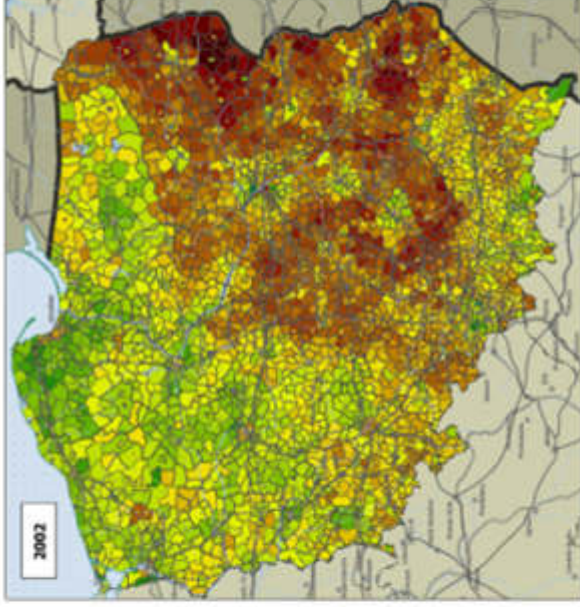
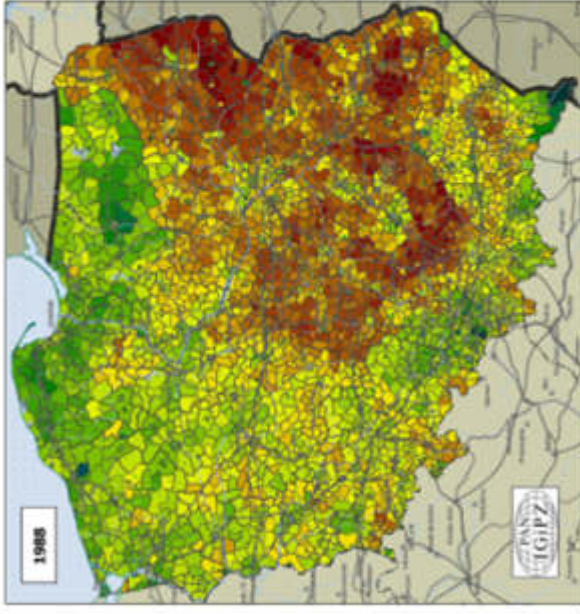
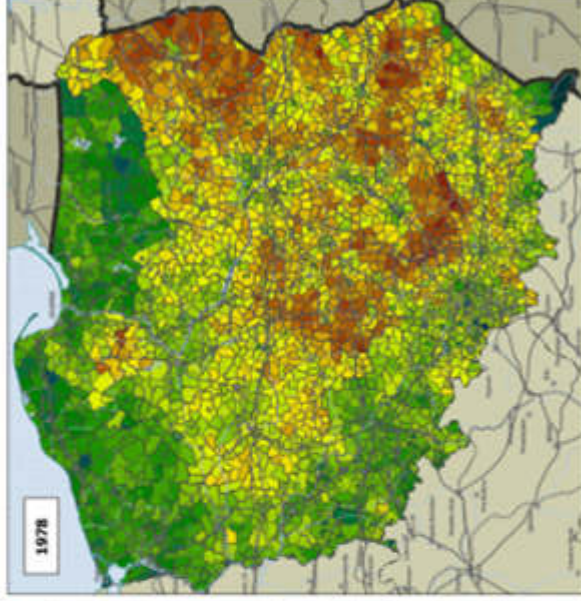
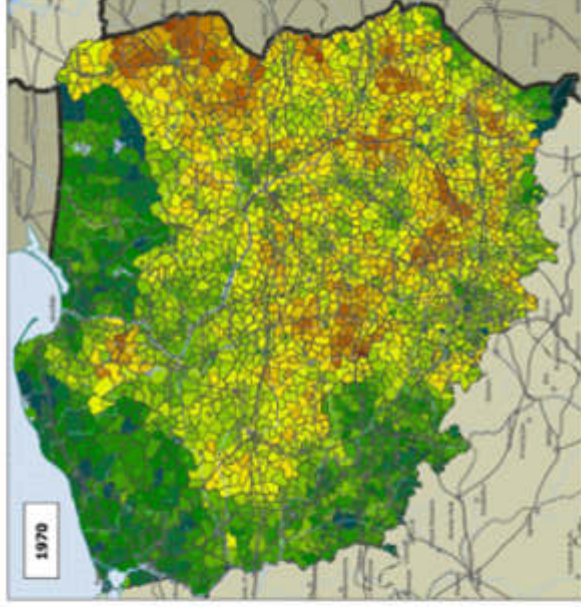

AGEING PROCESSES, 1960-2011

by Przemysław Śleszyński
Institute of Geography and Spatial Organization, PAS

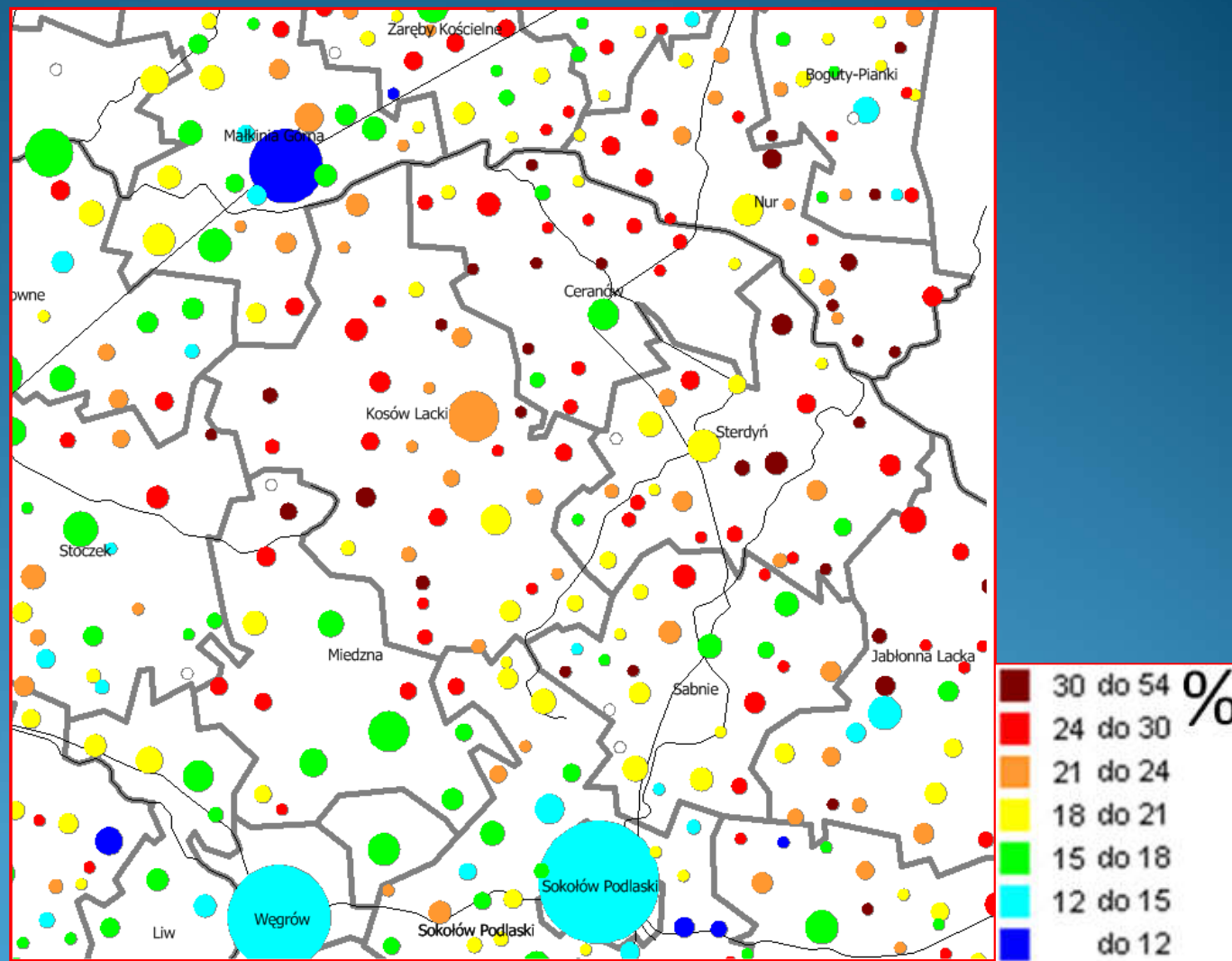
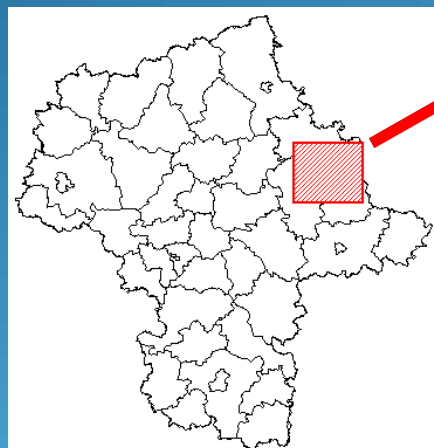
Share of population 60+ data converted and shown to the contemporary administrative division

Source: based on unpublished materials from national censuses (1960, 1970, 1978, 1988, 2002, 2011) presented on Congress of Senioral Economy in Warsaw, 6, October, 2015

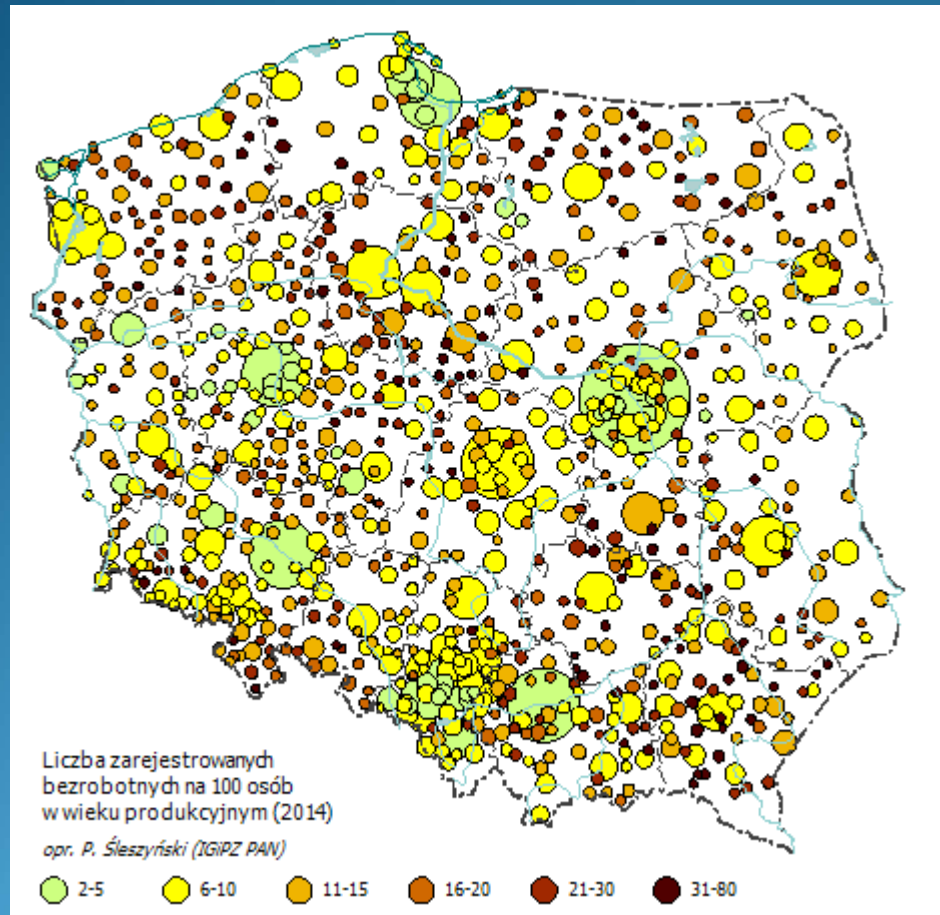
SILNE STARZENIE SIĘ WSI (dane za 2009 r.)

im mniejsza wieś, tym większe zaawansowanie starości demograficznej

PROBLEMY ROZWOJOWE MIAST ŚREDNICH I MAŁYCH

NIERÓWNOWAGA NA RYNKU PRACY

Problem bezrobocia dotyczy w większym stopniu zwłaszcza **mniejszych miast**

na mapie zaznaczono wszystkie miasta w Polsce, wielkość kół proporcjonalna do liczby ludności

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym (2014)

Warszawa	4,6
Miasta wojewódzkie	5,6
Miasta subregionalne	7,3
Miasta powiatowe	9,4
Miasta lokalne	14,3
Polska średnio	8,5

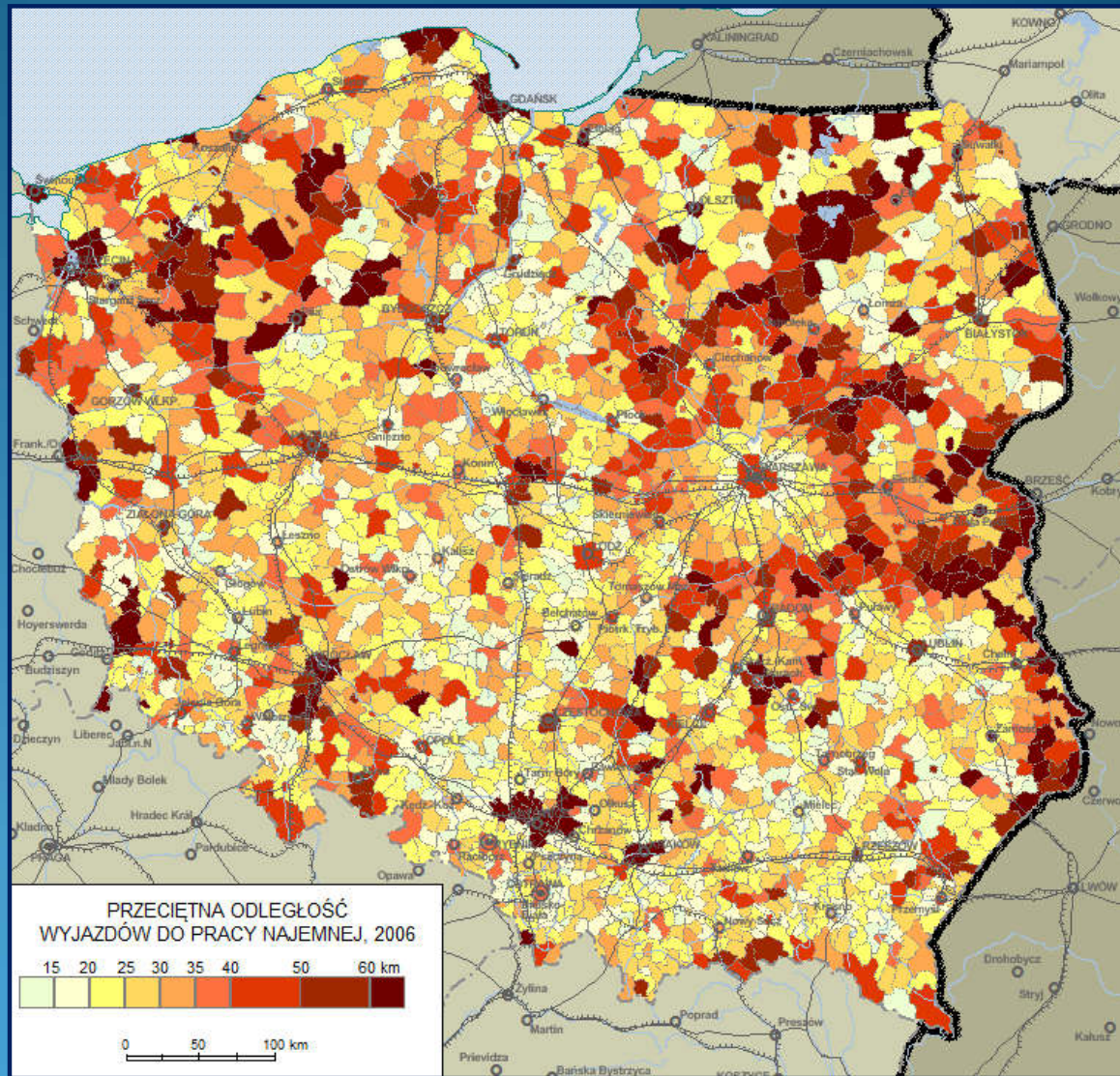
Źródło: Śleszyński P., 2017, Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, Przegląd Geograficzny, 89, 4 s. 565-593.

NIERÓWNOWAGA NA RYNKU PRACY - NADMIERNE DOJAZDY DO PRACY

- dojazdy z odległości >5 km
koszt = 29 mld zł rocznie
- straty „rodzinne” czasu
- niższa efektywność gospodarcza
- straty środowiskowe

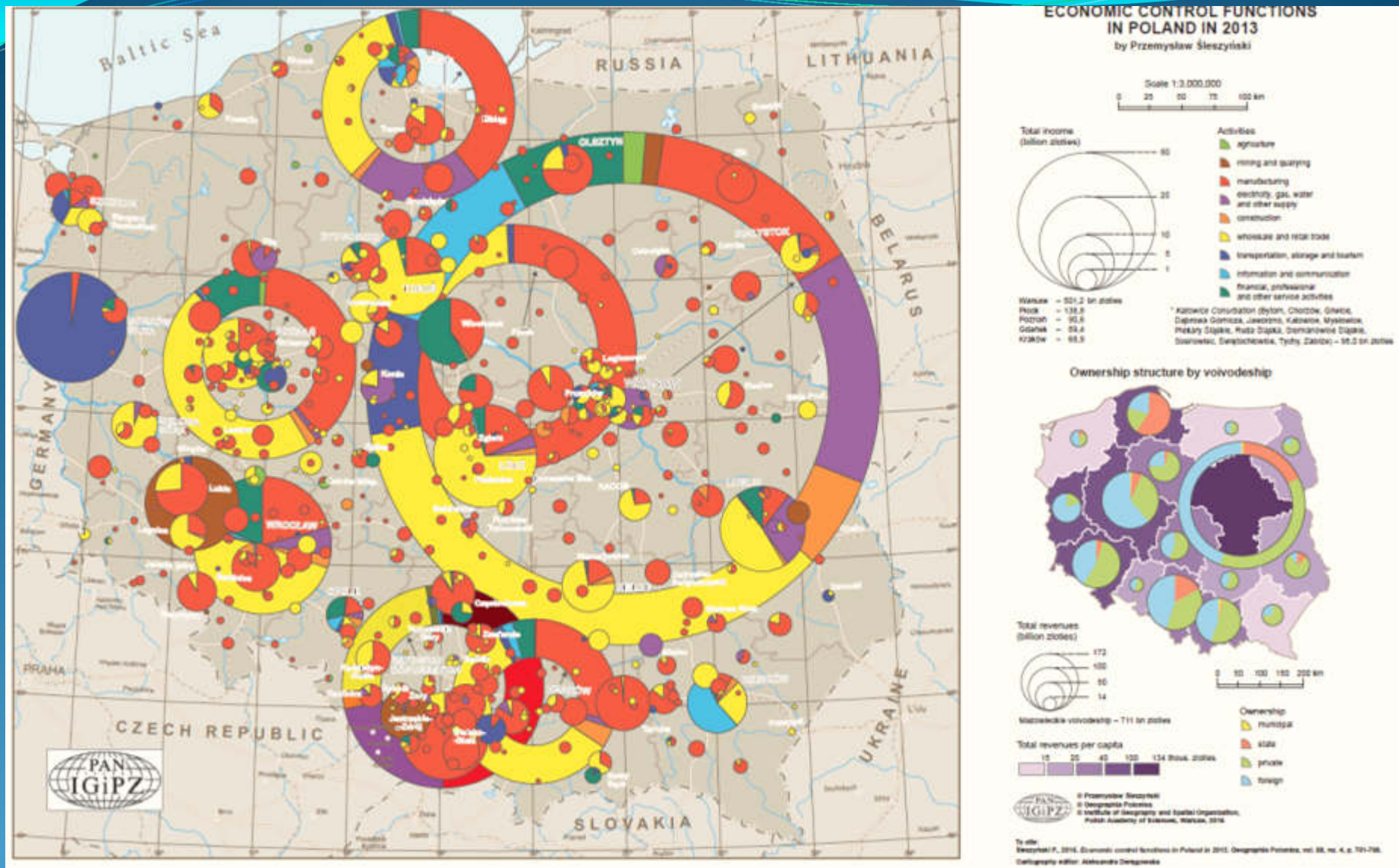
PRZECIĘTNA ODLEGŁOŚĆ WYJAZDÓW DO PRACY (W RYTMIE DZIENNYM I TYGODNIOWYM)

Źródło: Śleszyński P., 2012, Kierunki dojazdów do pracy, *Wiadomości Statystyczne*, 11, s. 59-75.

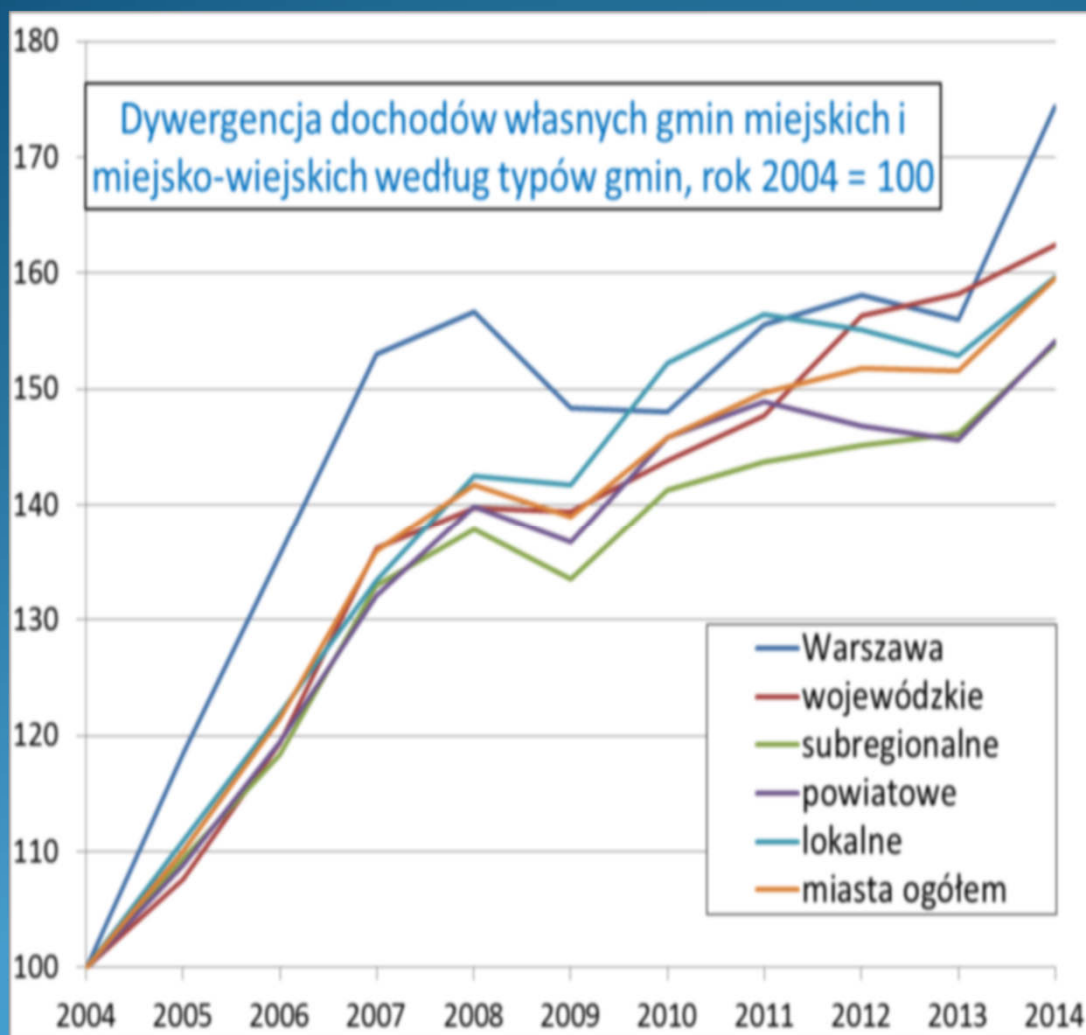

HIPERTROFIA EKONOMICZNA

Źródło: Śleszyński P., 2015, Economic control functions in Poland in 2013, Geographia Polonica, 88, 4 s. 701-708.

TRACENIE DYSTANSU ROZWOJOWEGO W SYSTEMIE OSADNICZYM

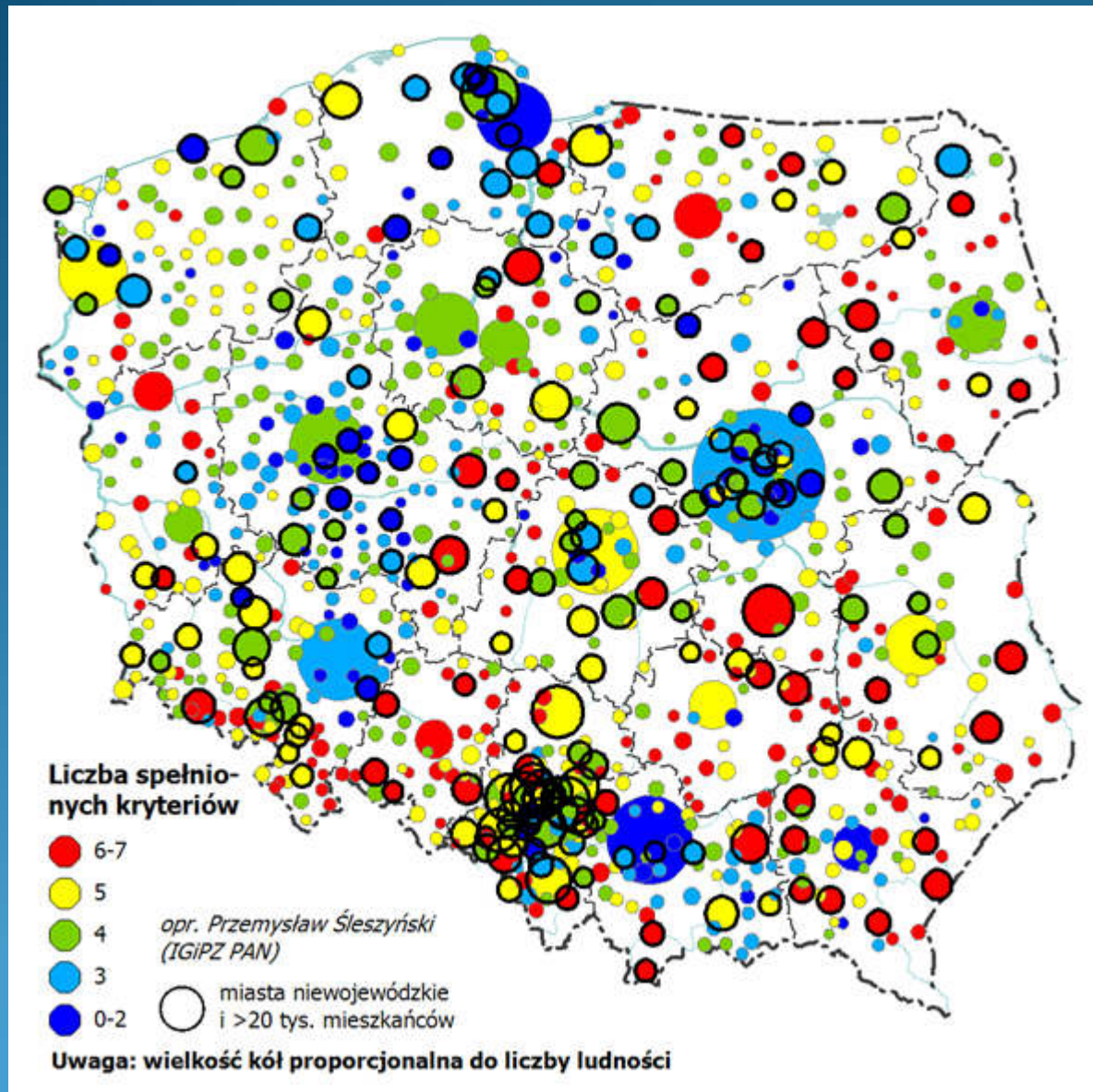
Zmiany wysokości dochodów własnych
per capita (w cenach z roku 2014)

	2004 (zł)	2014 (zł)	zmiana
Warszawa	4 551	7 941	174%
wojewódzkie	3 192	5 190	163%
subregionalne	3 097	4 772	154%
powiatowe	2 380	3 672	154%
lokalne	3 418	5 462	160%
miasta ogółem	3 076	4 911	160%

Źródło: Śleszyński P., 2017, [Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze](#), Przegląd Geograficzny, 89, 4 s. 565-593.

DELIMITACJA MIAST TRACĄCYCH FUNKCJE WZGLĘDEM INNYCH (MIAST)

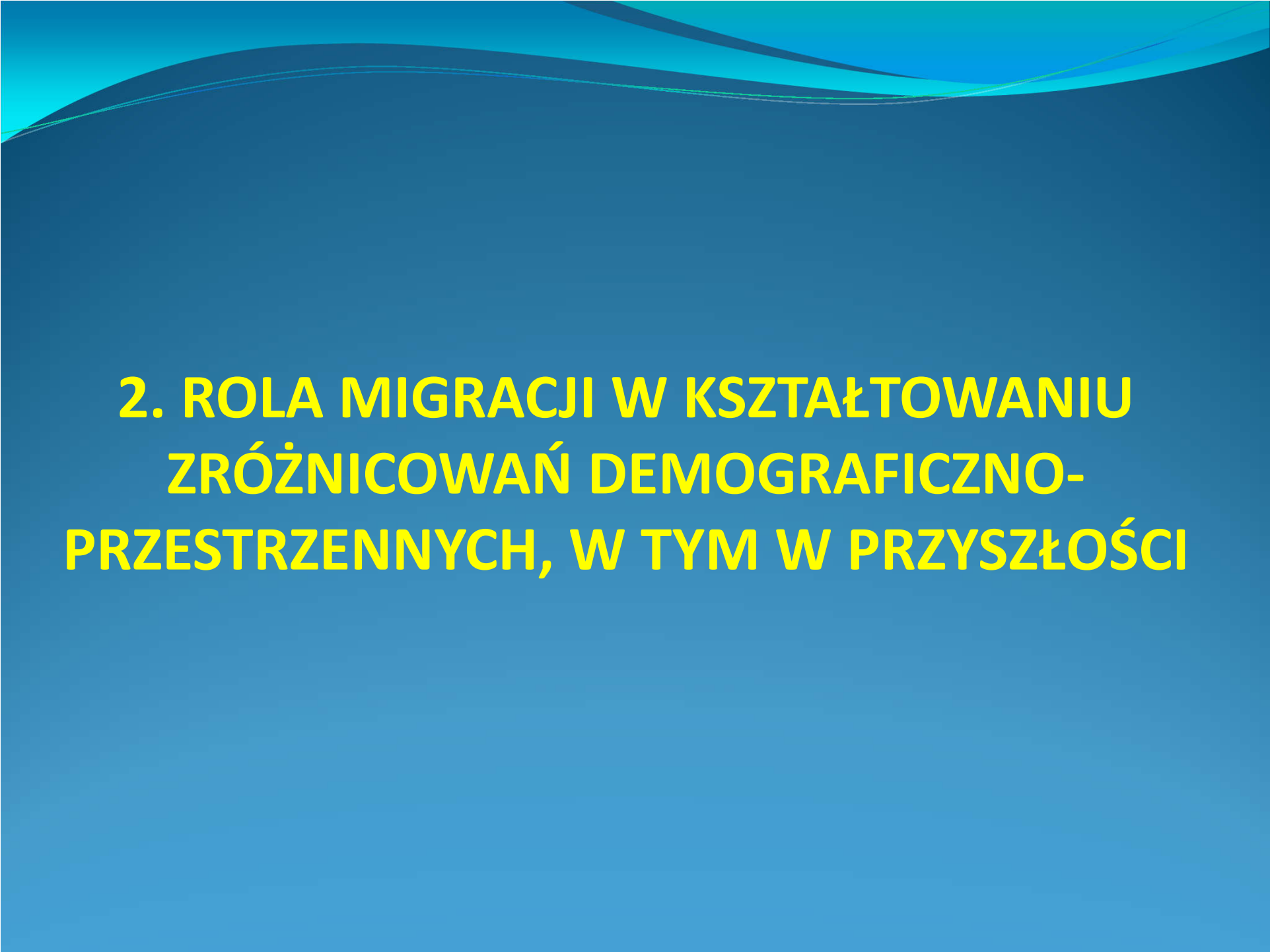

7 wskaźników dot.
potencjału społeczno-
ekonomicznego:

- demografia (2)
- przedsiębiorstwa (2)
- rynek pracy
- gospodarcze funkcje kontrolne
- funkcje turystyczne
- budżety gmin

Źródło: Śleszyński P.,
2017, Wyznaczenie i typologia
miast średnich tracących funkcje
społeczno-gospodarcze, Przegląd
Geograficzny, 89, 4 s. 565-593.

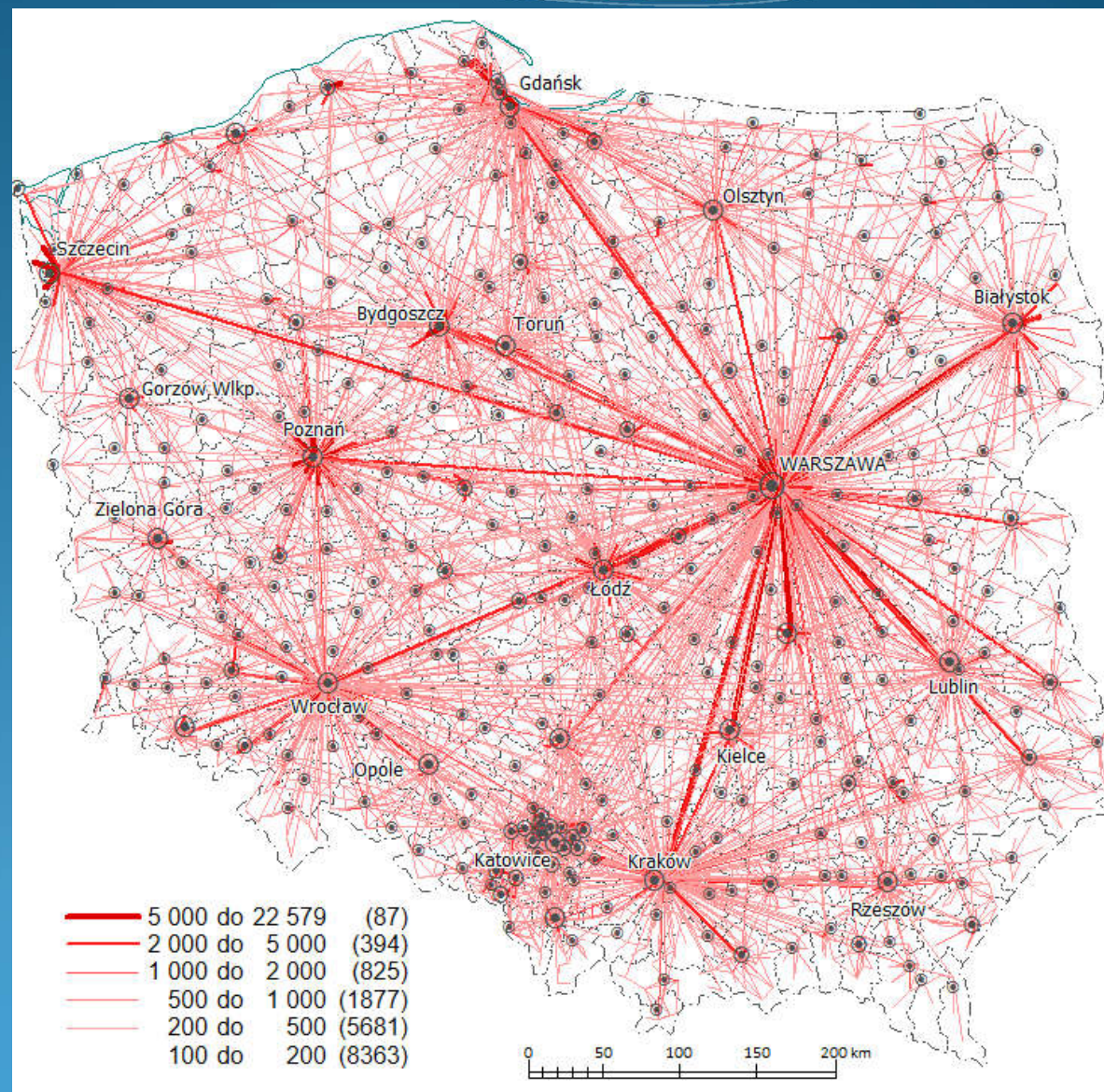

2. ROLA MIGRACJI W KSZTAŁTOWANIU ZRÓŻNICOWAŃ DEMOGRAFICZNO- PRZESTRZENNYCH, W TYM W PRZYSZŁOŚCI

PRZEMELDOWANIA W RUCHU WEWNĘTRZNYM 1989-2015

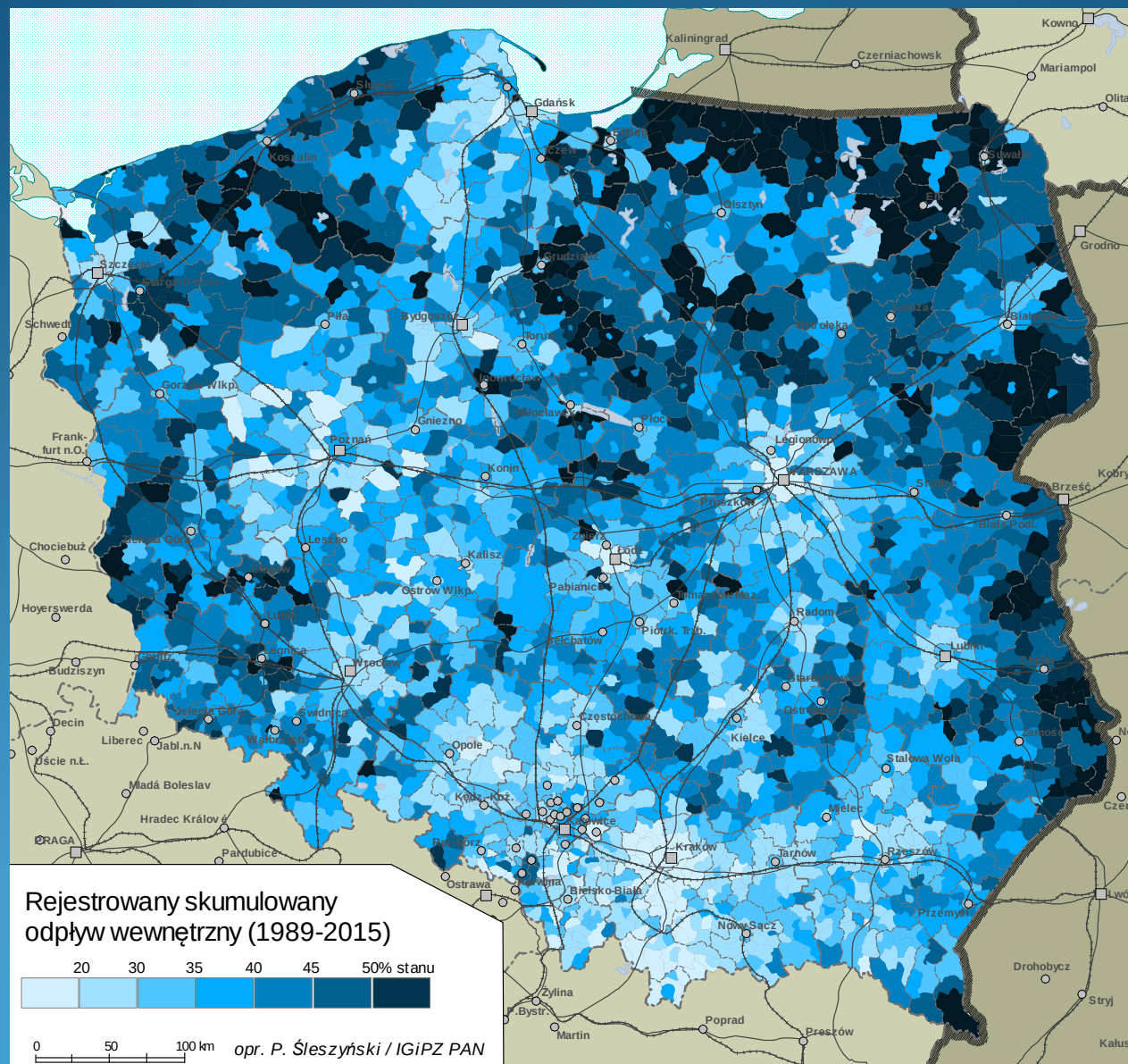
- 27 roczników
- 11,1 mln zdarzeń (przemeldowań)
- ujednolicone do możliwie jednorodnego podziału gminnego (ok. 2,4 tys. jednostek)

Źródło: Śleszyński i in. 2017

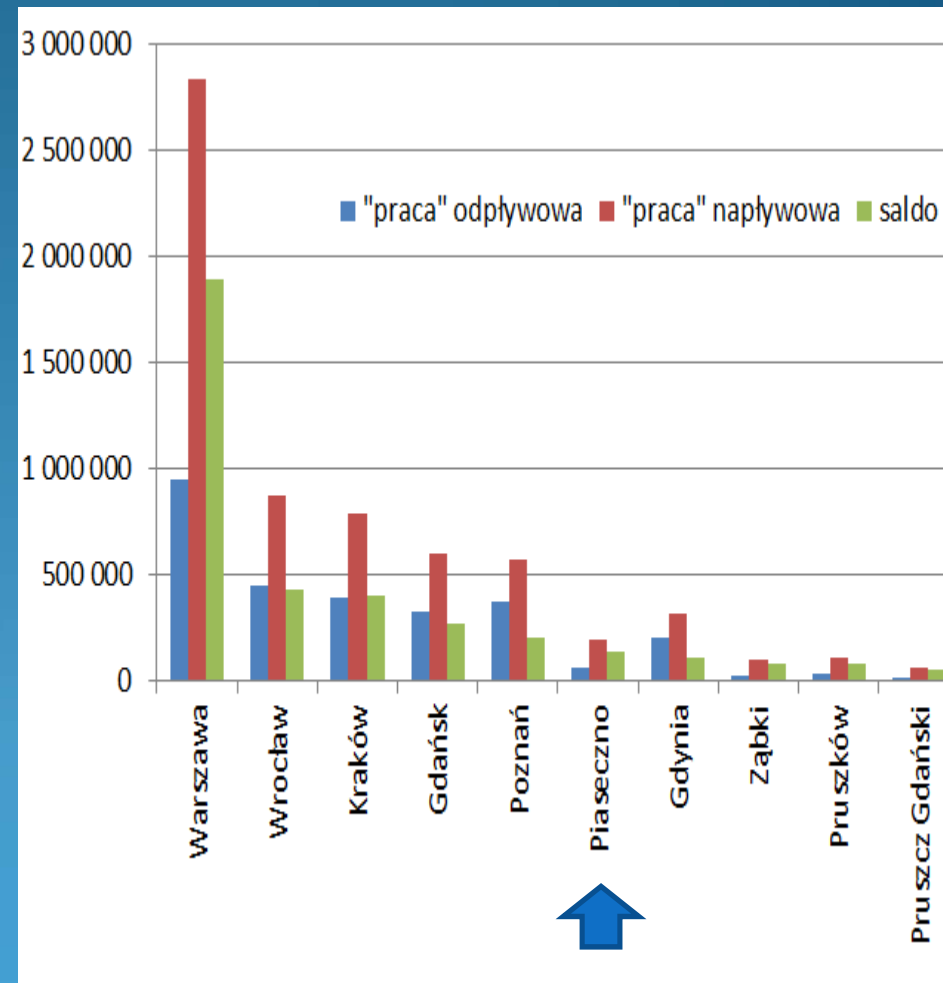
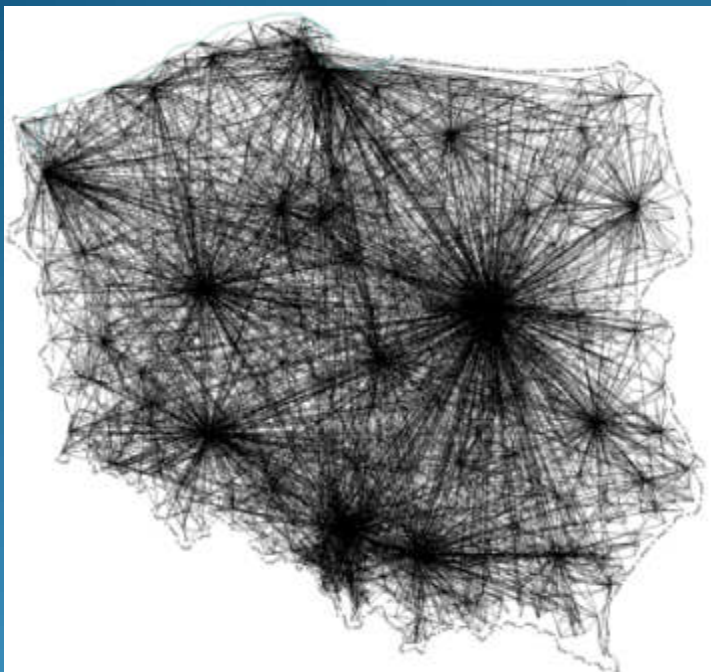
REJESTROWANY ODPIŁYW W RUCHU WEWNĘTRZNYM 1989-2015

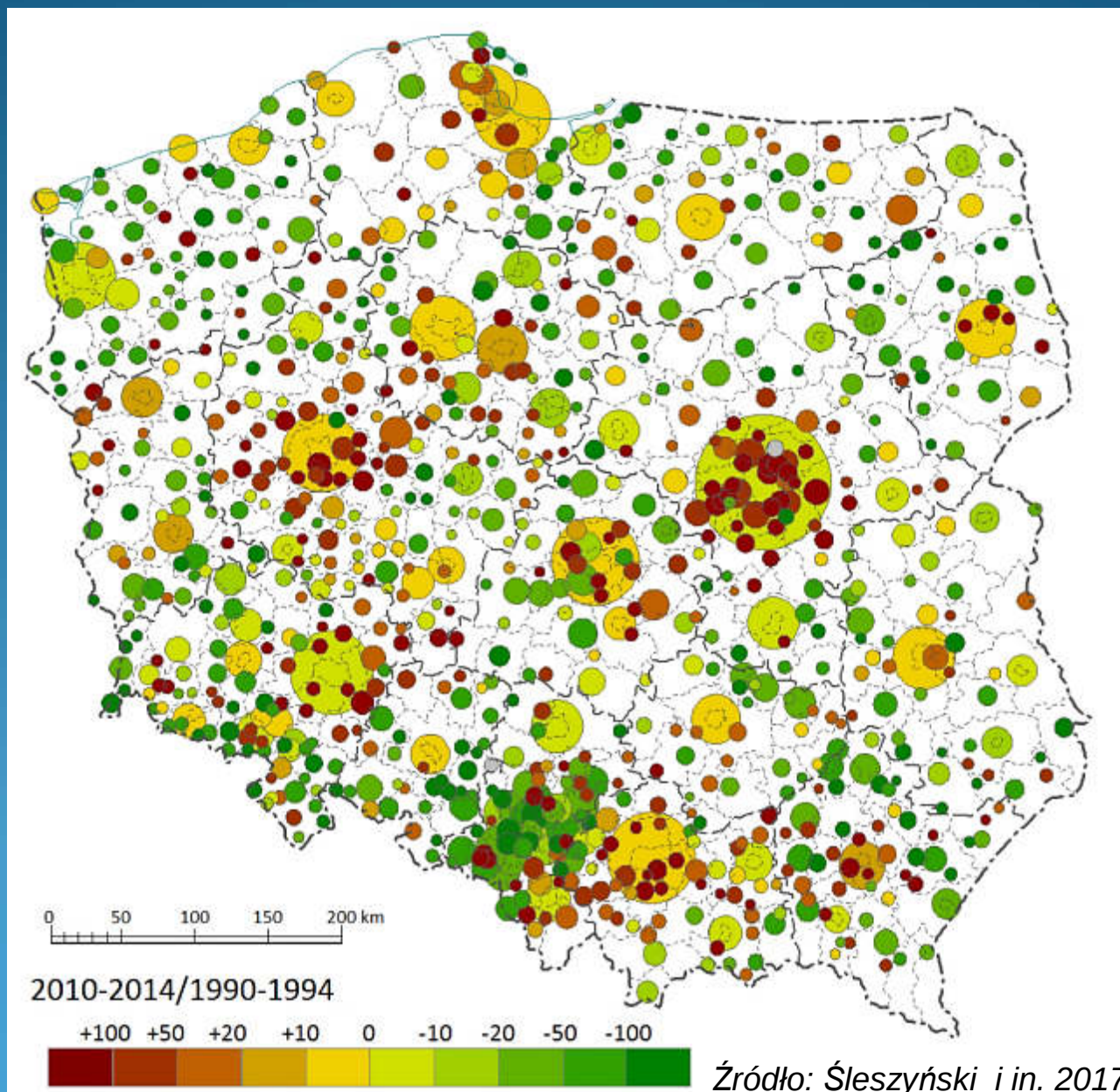

MACIERZ REJESTROWANYCH PRZEŁYWÓW

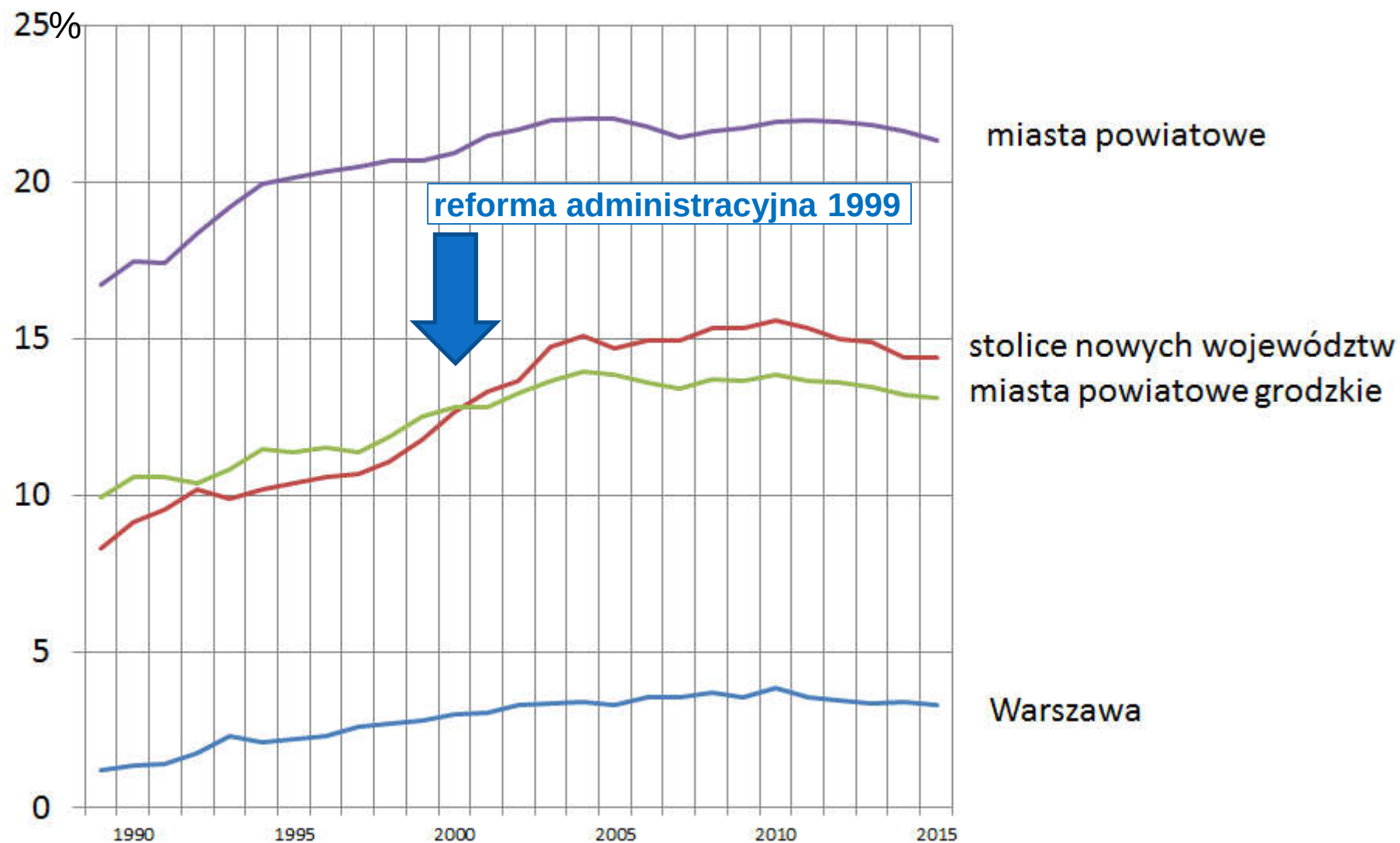
osobo*km (liczba osób x odległość przemieszczenia wewnętrznego) - 10 najatrakcyjniejszych gmin (2012)

Zmiany w hierarchii migracyjno-osadniczej miast Polski w latach 1990-2014

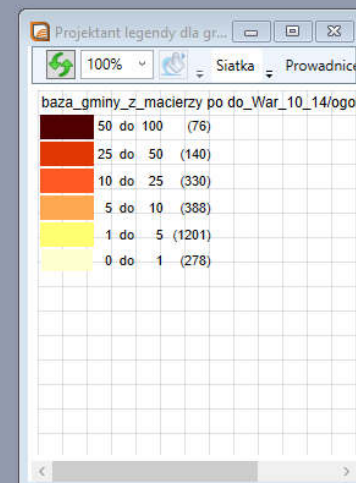
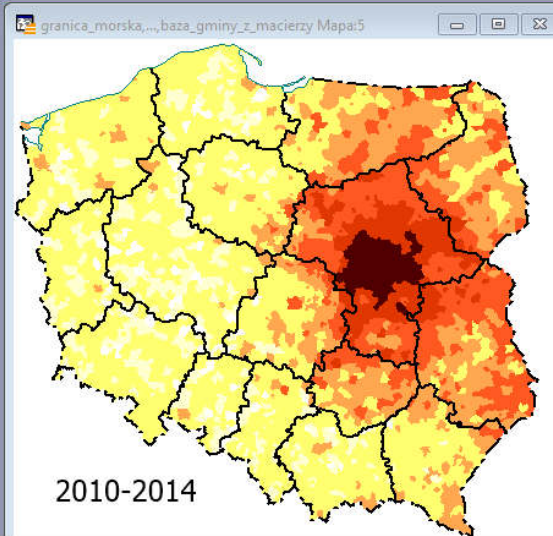
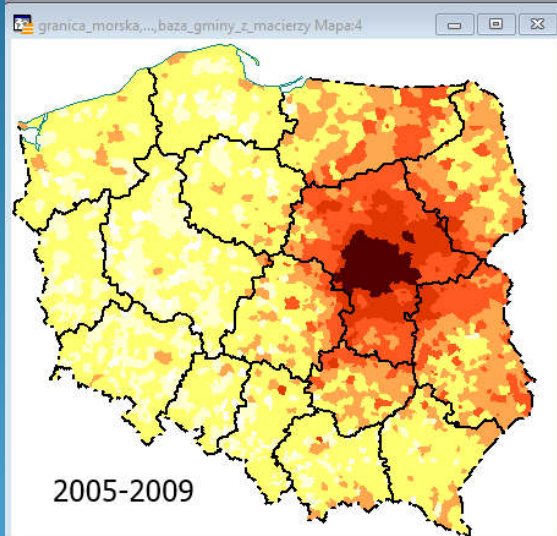
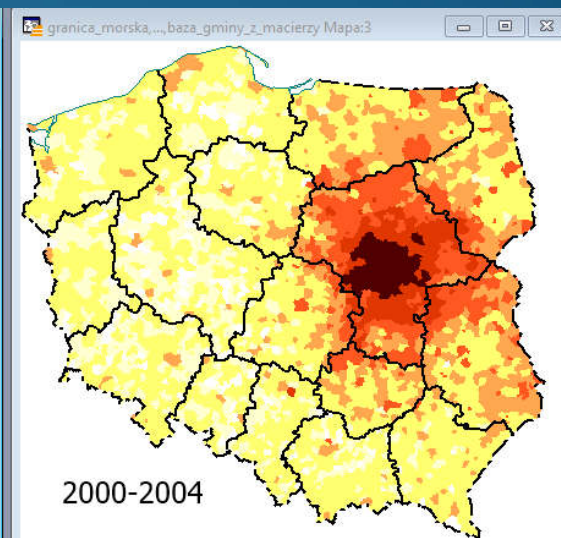
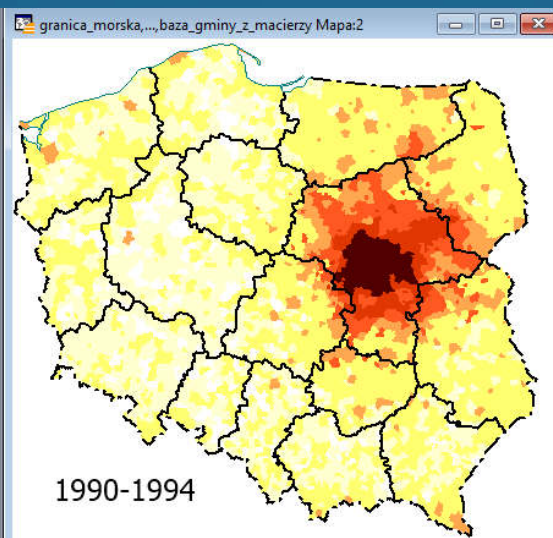
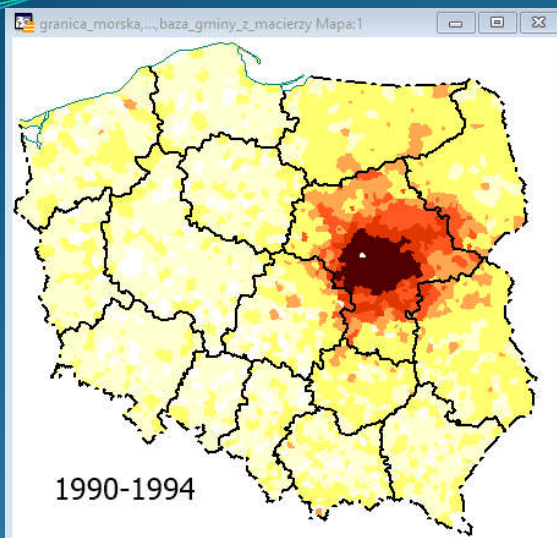

UDZIAŁ W AKUMULACJI ZAMELDOWAŃ (1989-2015)

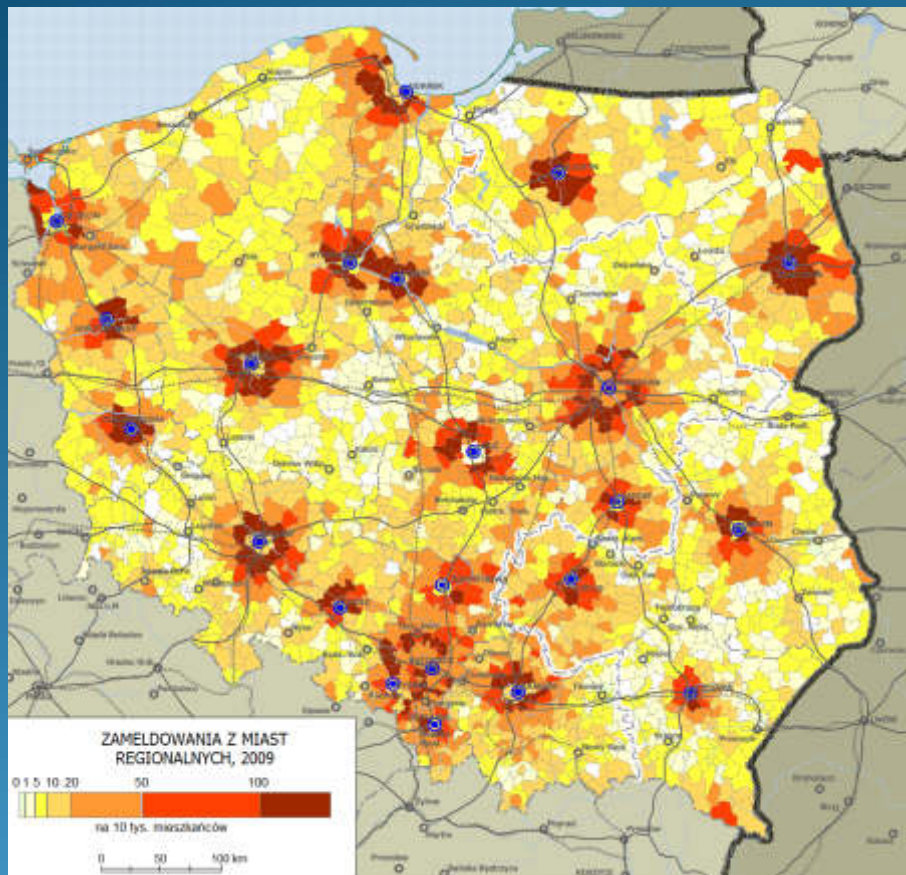
UDZIAŁ W AKUMULACJI ZAMELDOWAŃ (OMW)

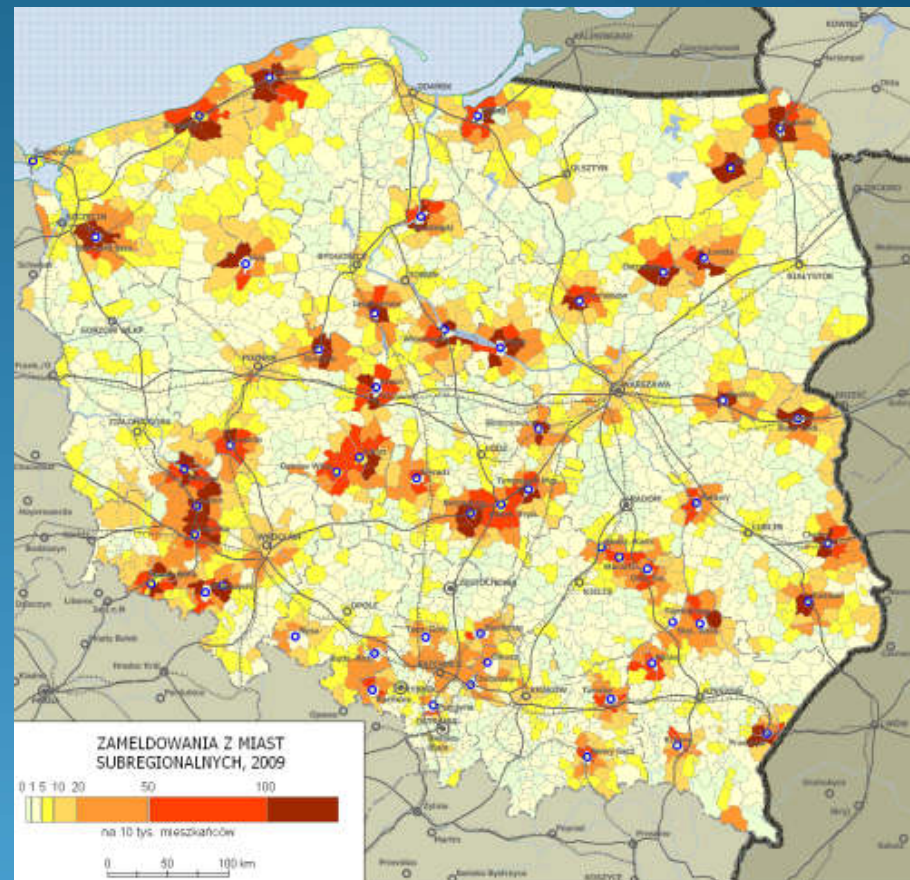

PROCESY OSADNICZE: DEKONCENTRACJA, SUBURBANIZACJA – RÓWNIEŻ W OŚRODKACH NIŻSZEGO RZĘDU

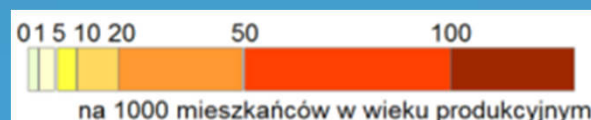
Z OŚRODKÓW WOJEWÓDZKICH

Z OŚRODKÓW SUBREGIONALNYCH

ZAMELDOWANIA
Z OŚRODKÓW RÓŻNEGO TYPU

Źródło: Śleszyński P., 2016, *Współczesne i prognozowane uwarunkowania demograficzno-migracyjne w rozwoju miejskiego systemu osadniczego Polski*, Konwersatorium Wiedzy o Mieście, 1 s. 97-106.

... A JAK JEST W POLSCE

Krzyków (okolice Wrocławia)

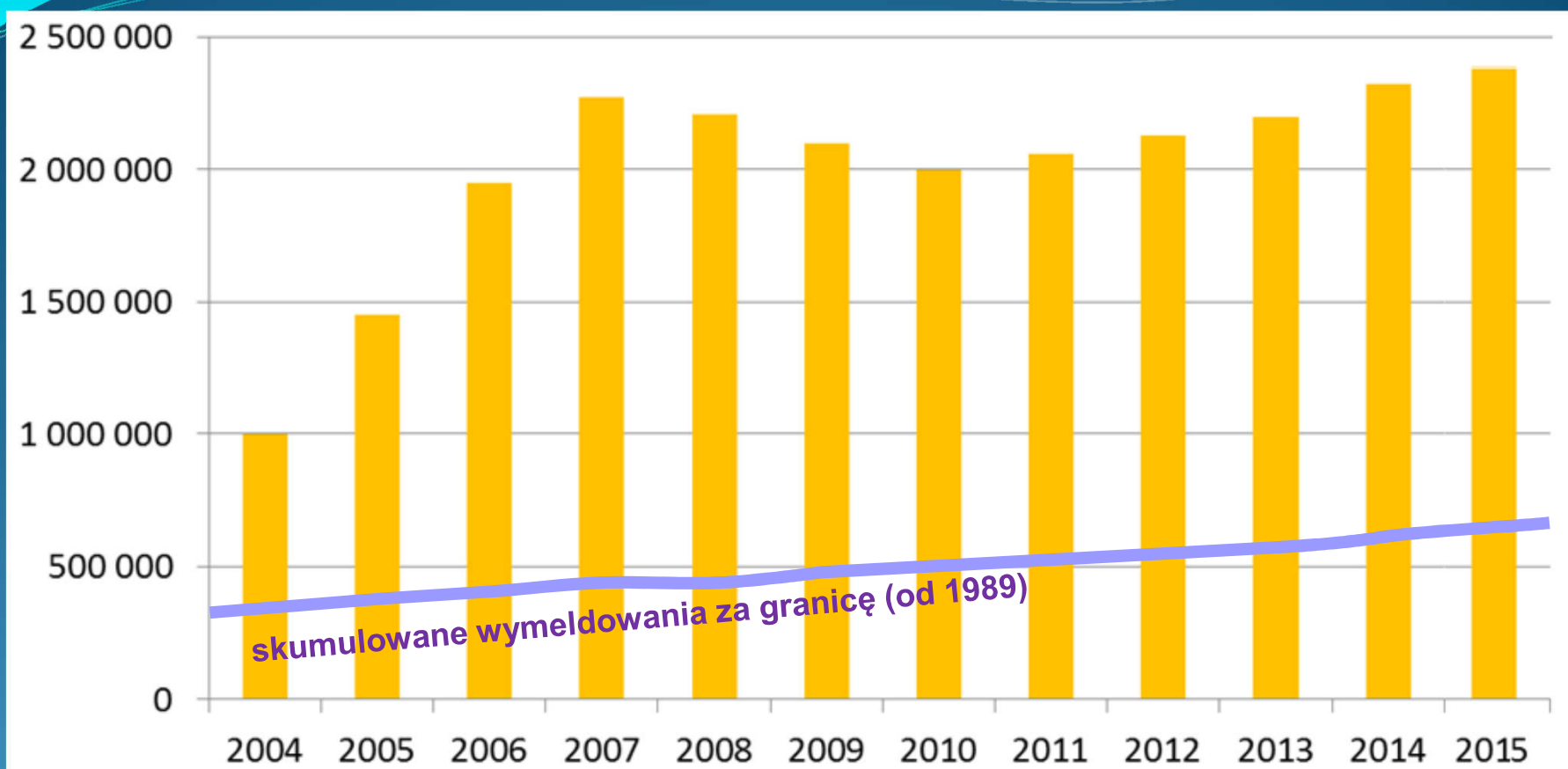
Kolbudy (okolice Trójmiasta)

strefa podmiejska Łodzi (Polska)

Źródło: Kowalewski A., Mordasewicz J.,
Osiatyński J., Regulski J., Stępień J.,
Śleszyński P., 2014, Ekonomiczne straty i
społeczne koszty niekontrolowanej
urbanizacji w Polsce – wybrane fragmenty
raportu, Samorząd Terytorialny, 25, 4 s. 5-
66

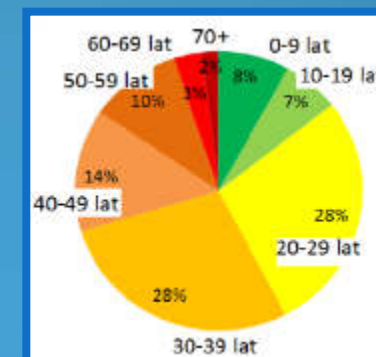
LUDNOŚĆ „CZASOWO” PRZEBYWAJĄCA POZA GRANICAMI KRAJU (WEDŁUG BAEL/GUS)

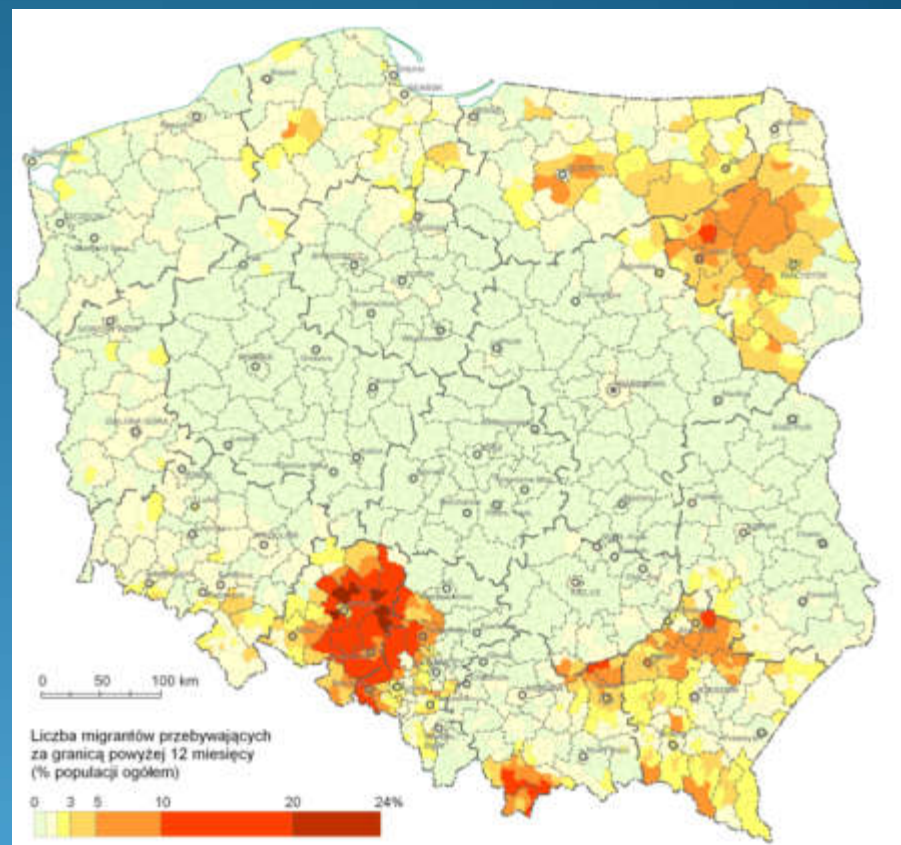
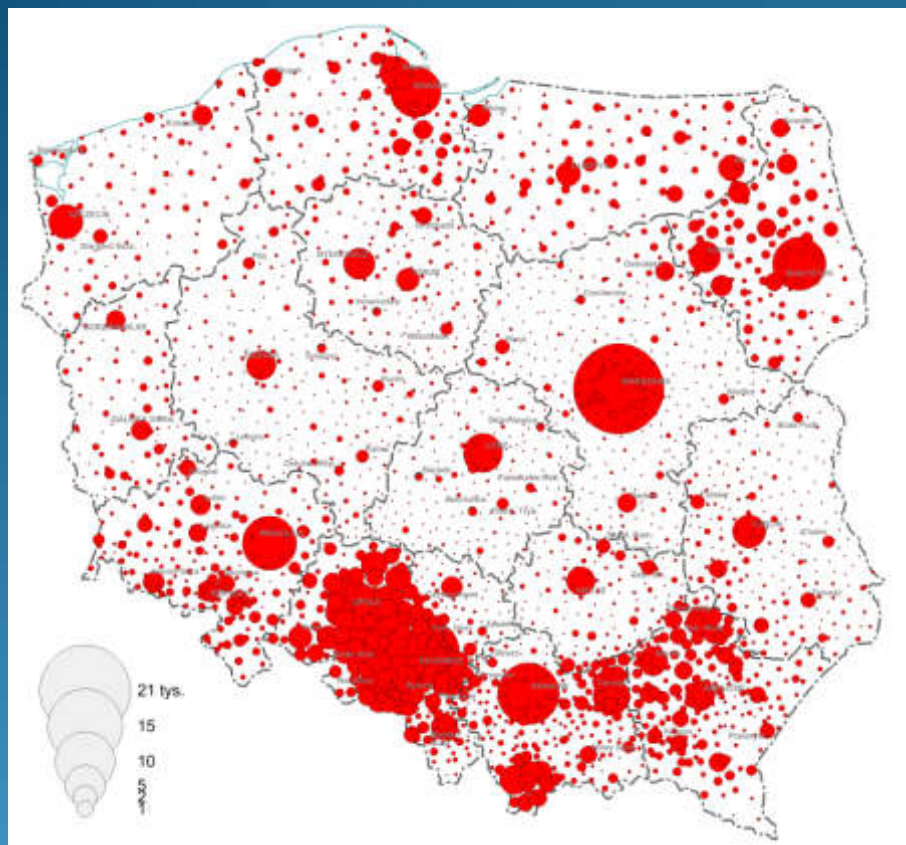
Źródło: Raporty GUS na podstawie BAEL

- BAEL nie obejmuje gospodarstw domowych/rodzin które w całości wyjechały za granicę
- Alternatywne szacunki Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego: 2,6-3,0 mln osób poza granicami kraju (na podstawie ankiet w parafiach, metodologia nieporównywalna)

Źródło: Śleszyński P., 2013, [Prawidłowości zróżnicowań przestrzennych emigracji zagranicznej z Polski po 1989 r.](#), Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny, 39, 3, s. 37-62.

Liczba i udział osób przebywających poza granicami kraju „czasowo” powyżej 12 miesięcy według spisu powszechnego 2002 (Polska = 0,6 mln osób)

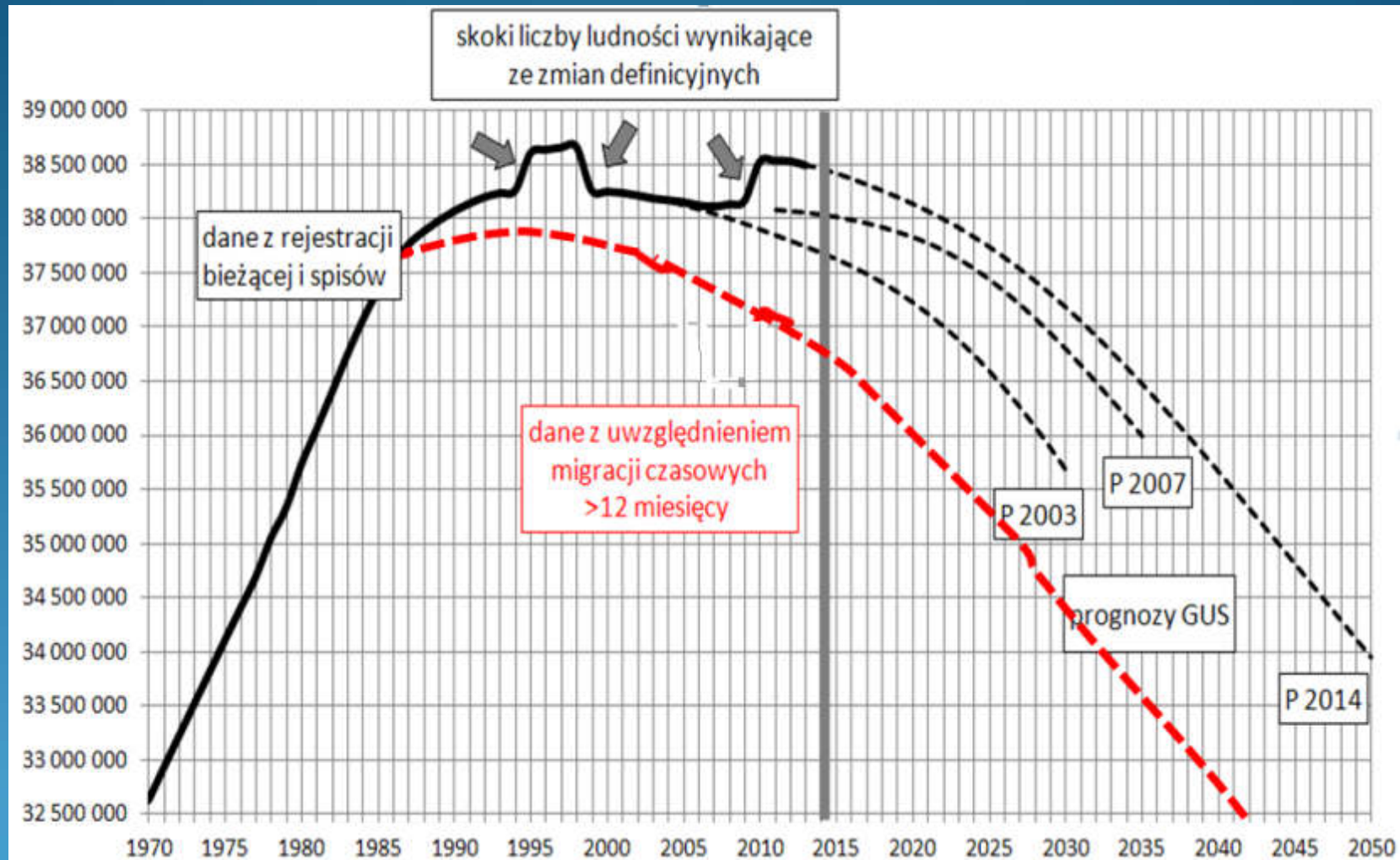
1. Dane ludnościowe w rejestrach są przeszacowane, zwłaszcza regionalnie (Śląsk Opolski, Małopolska, Podlasie).
2. Rzeczywista liczba osób ma fundamentalne znaczenie dla prognoz, jak też identyfikacji popytu lokalnego, np. na usługi.

Źródło: Śleszyński P., 2013, [Prawidłowości zróżnicowań przestrzennych emigracji zagranicznej z Polski po 1989 r.](#), Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny, 39, 3, s. 37-62.

WPŁYW NIEREJESTROWANEJ EMIGRACJI NA PROGNOZY - SILNIEJSZA DEPOPULACJA POLSKI

jeśli nie nastąpi silniejsza imigracja i silniejszy wzrost dzietności - spadek do około 31-32 mln w 2050 r.

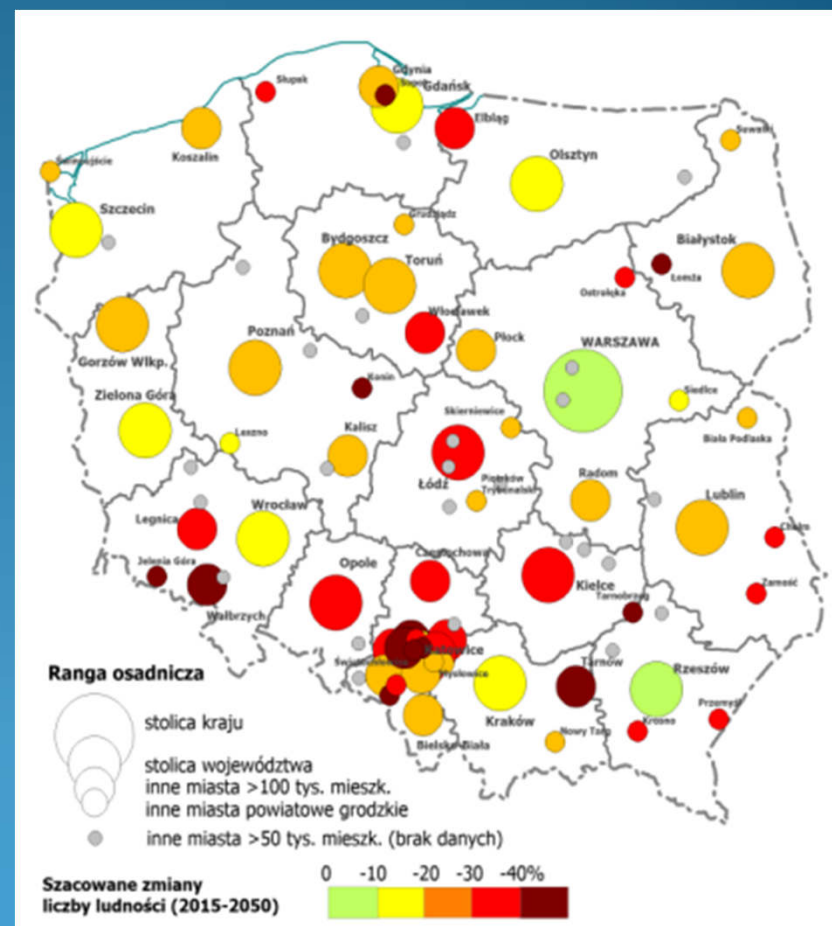
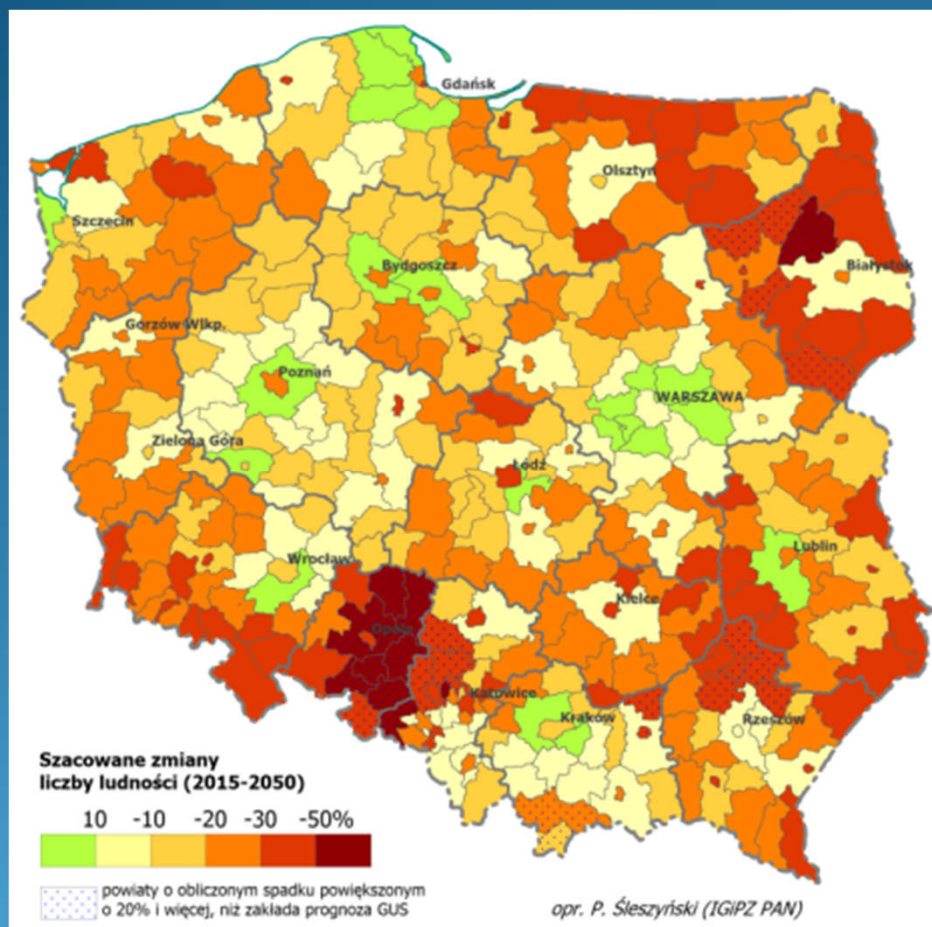

Źródło: Śleszyński P., 2014, W sprawie prognozy demograficznej i jej niektórych skutków, [w:] Red. Zbigniew Strzelecki, Eugeniusz Kowalczyk, Przemiany ludności w Polsce. Przyszłość demograficzna. Konferencja Jubileuszowa Rządowej Rady Ludnościowej, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, s. 152-156.

PROGNOZA DEMOGRAFICZNA (2015-2050)

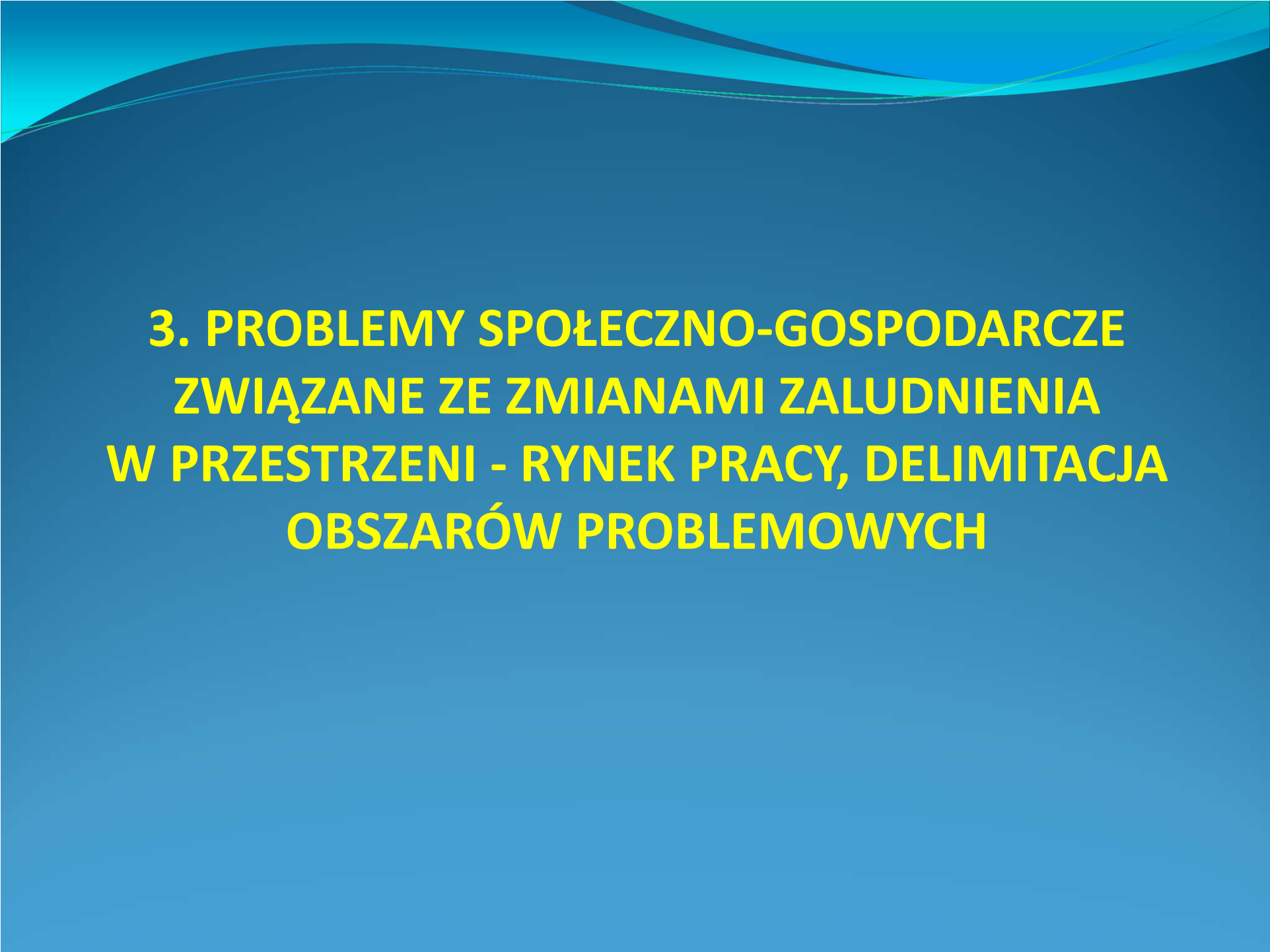
ORIENTACYJNY SZACUNEK UWZGLĘDNIAJĄCY NIEREJESTROWANĄ EMIGRACJĘ ZAGRANICZNĄ

Faktyczna depopulacja może być o 10-30% większa od „oficjalnej”

Źródło: Śleszyński P., 2016, *Współczesne i prognozowane uwarunkowania demograficzno-migracyjne w rozwoju miejskiego systemu osadniczego Polski*, Konwersatorium Wiedzy o Mieście, 1, s. 97-106.

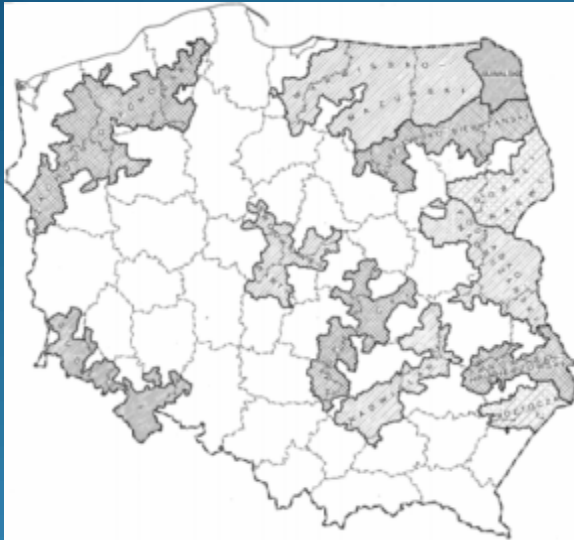

3. PROBLEMY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE ZWIĄZANE ZE ZMIANAMI ZALUDNIENIA W PRZESTRZENI - RYNEK PRACY, DELIMITACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH

DELIMITACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH

REGIONY DEPOPULACYJNE (Eberhardt 1989)

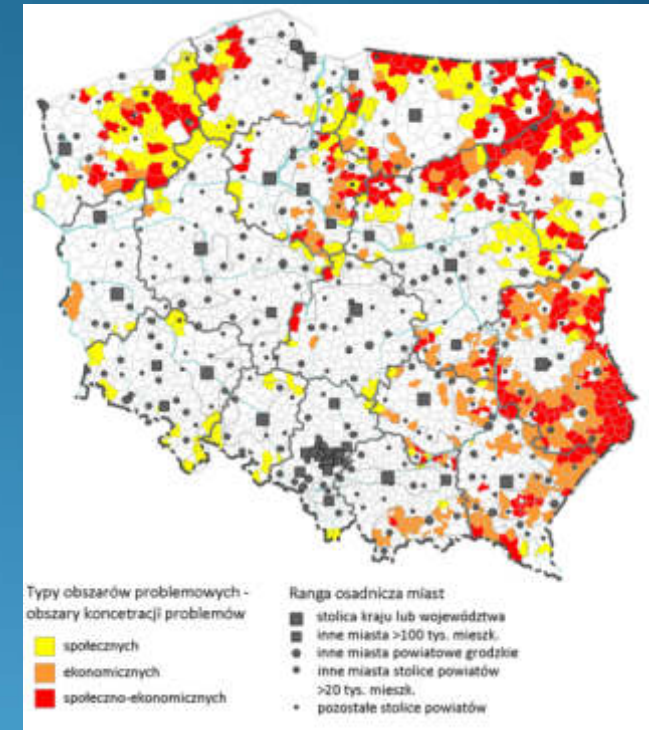
Eberhardt P., 1989, Regiony wyludniające się w Polsce, Prace Geograficzne, 148, IGiPZ PAN, Warszawa.

SPOŁECZNE OBSZARY PROBLEMOWE (Węclawowicz i in. 2000, 2006)

Węclawowicz G., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Korcelli P., Śleszyński P., 2006, Przestrzenne zagospodarowanie Polski na początku XXI wieku, Monografie, 6, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa,

OBSZARY PROBLEMOWE (Śleszyński i in. 2016 / SOR)

Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, Delimitacja Obszarów Strategicznej Interwencji Państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych, Prace Geograficzne, 260, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 295 s.

PODSTAWOWE ZWIĄZKI DEPOPULACJI I STARZENIA SIĘ LUDNOŚCI Z ROZWOJEM GOSPODARCZYM (ujęcie regionalne i przestrzenne)

1. Różne obciążenie systemów zabezpieczeniowych (tylko w przypadku różnic w systemie w obrębie kraju, np. byłe kasy chorych).

2. Relokacja wykwalifikowanych zasobów pracy (wewnętrzny i zewnętrzny drenaż mózgów).

3. Niedobory na lokalnych rykach pracy.

3. Różnicowanie popytu na określone dobra konsumpcyjne i inwestycyjne.

4. Efektywność zagospodarowania.

5. Ekonomia lokalna (samorządowa) – wpływy z podatków, większe wydatki.

Źródło: Śleszyński P., 2010, *Znaczenie przemian demograficznych w przestrzeni Polski dla rozwoju gospodarczego*, Biuletyn Rządowej Rady Ludnościowej, 55, s. 49-71.

KONSEKWENCJE DLA RYNKU PRACY

ROSNĄCA NIERÓWNOWAGA POPYTOWO-PODAŻOWA

PROGNOZA 2014-2050 - WARIANTY SYMULACYNE (SOR)

Wariant	Popyt na pracę 2050	Podaż pracy 2050 (wskaźnik zatrudnienia)
1. KONTYNUACYJNY	16,3 mln	52,1% (WZ bez zmian)*
2. PODAŻOWY	16,3 mln	56,1% (WZ=WAE; zerowe bezrobocie)*
3. POPYTOWY	16,3 mln	70% (bezrobocie pomijane)**
4. REALISTYCZNY	14,7 mln (spadek o 10%, związany ze zmniejszeniem funkcji/ „obsługi” endogenicznych)***	62% (WZ+10 p.p.)*

* średnio dla kraju, faktycznie brane pod uwagę wskaźniki dla powiatów

** faktycznie +18 punktów procentowych w każdym powiecie

*** do empirycznej weryfikacji według koncepcji bazy ekonomicznej (zatrudnienie w podziale na funkcje endogeniczne i egzogeniczne)

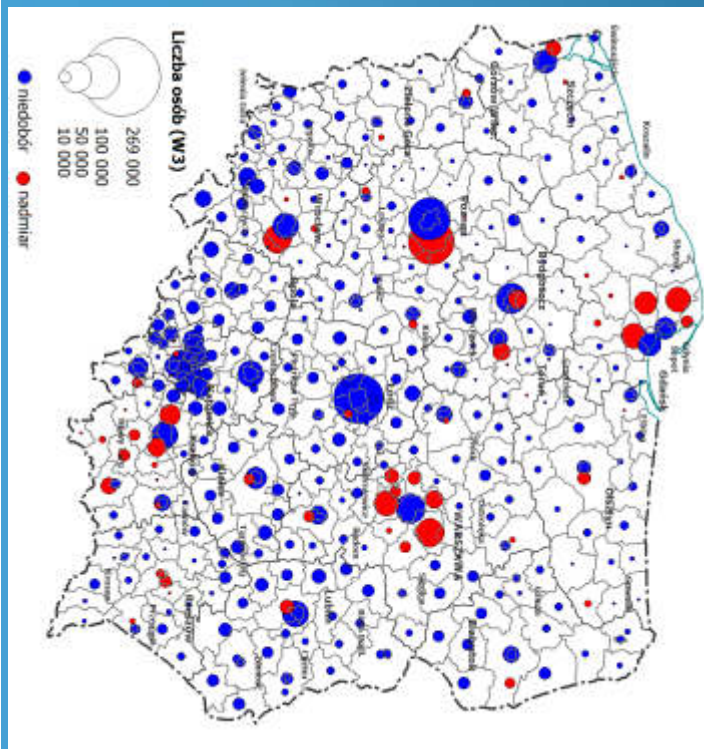

WYNIKI DLA KRAJU (dane w mln osób)

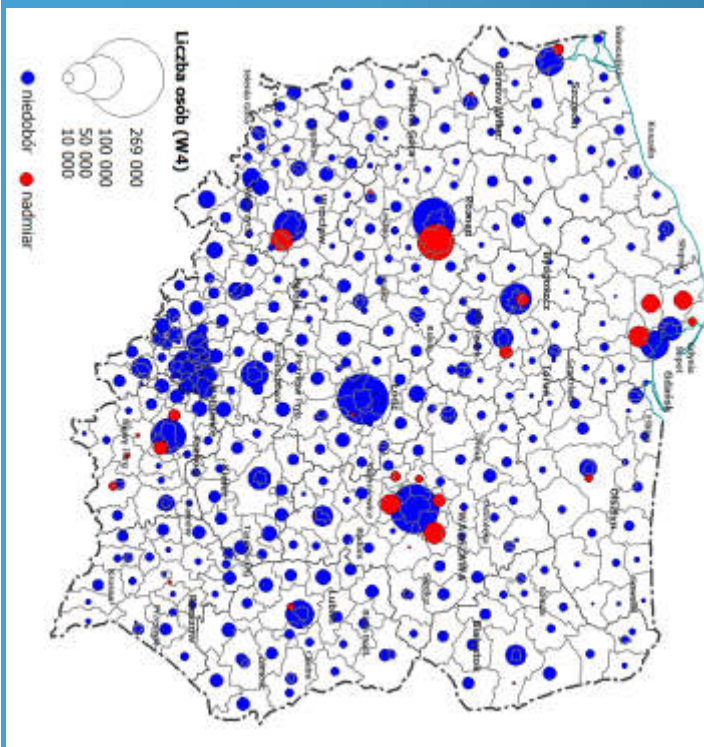
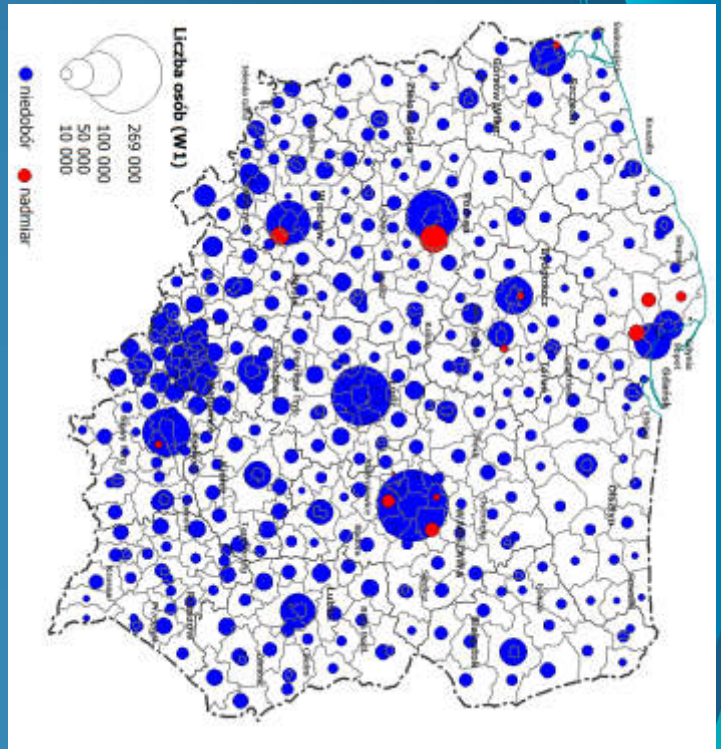
Wariant	Popyt	Podaż	Luka
1. KONTYNUACYJNY	16,3	10,7	-5,6
2. PODAŻOWY	16,3	9,4	-6,9
3. POPYTOWY	16,3	14,1	-2,2
4. REALISTYCZNY	14,7	11,3	-3,4

Źródło: Śleszyński P., 2018, Demograficzne wyzwania rozwoju regionalnego Polski, Studia KPZK PAN (w druku)

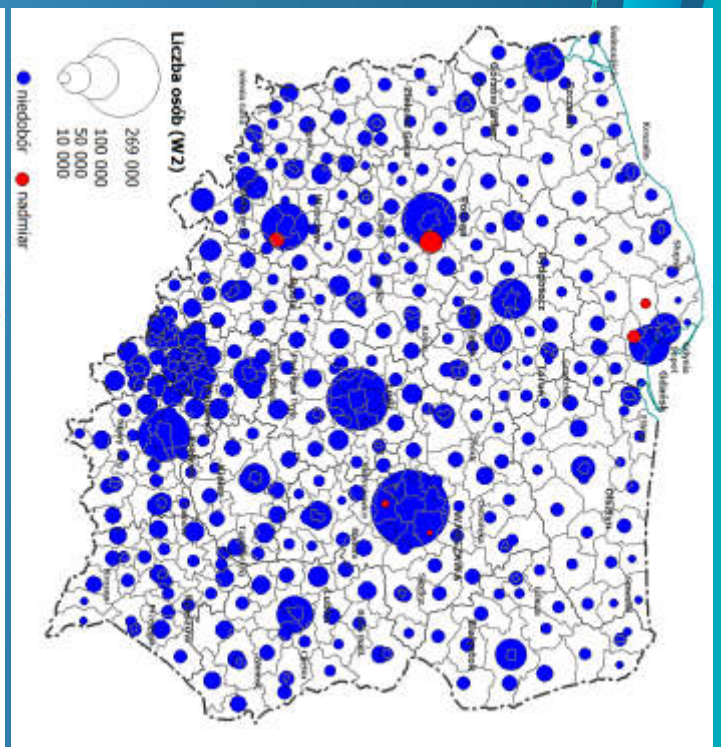
PODAŻOWY

KONTYNUACYJNY

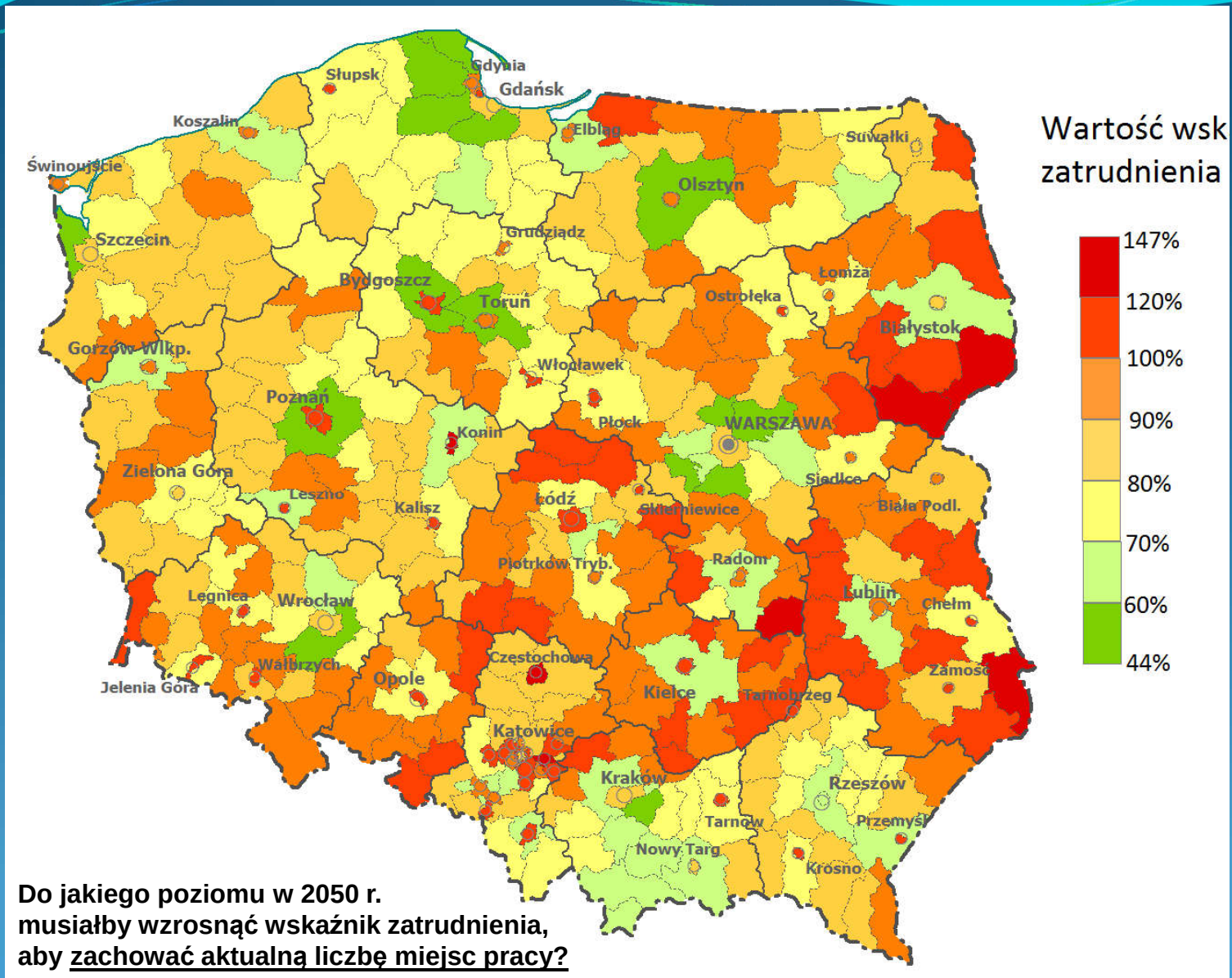
REALISTYCZNY

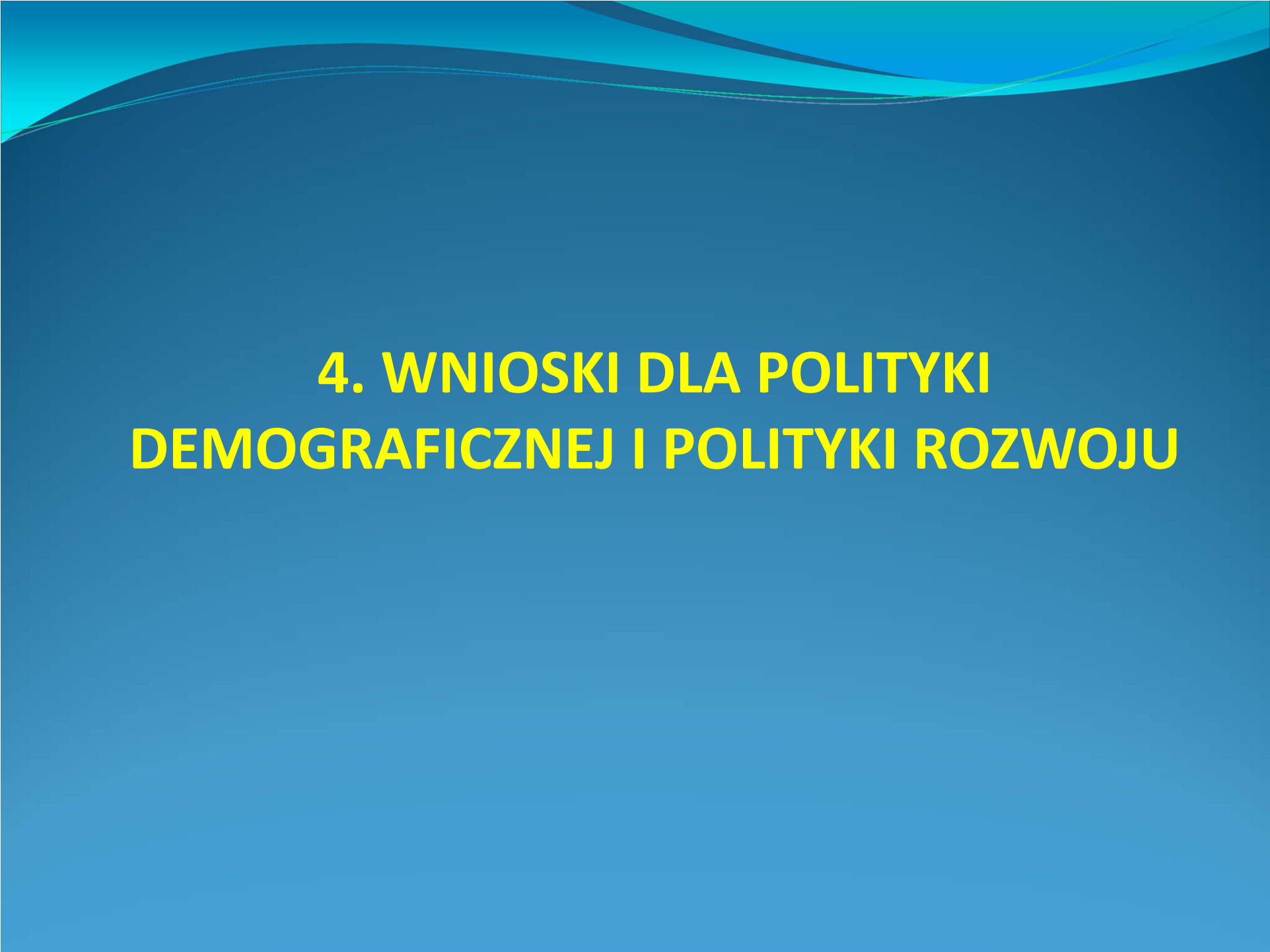
POPYTOWY

LUKA PODAŻOWA 2050 - SYMULACJA

The background of the slide is a solid blue color. At the top, there are several wavy, horizontal lines in shades of blue and teal, creating a sense of movement or a horizon line.

4. WNIOSKI DLA POLITYKI DEMOGRAFICZNEJ I POLITYKI ROZWOJU

3 główne zagrożenia w związku ze zmianami depopulacyjnymi z punktu widzenia organizacji terytorialnej, zagospodarowania i planowania przestrzennego (wnioski dla polityki rozwoju)

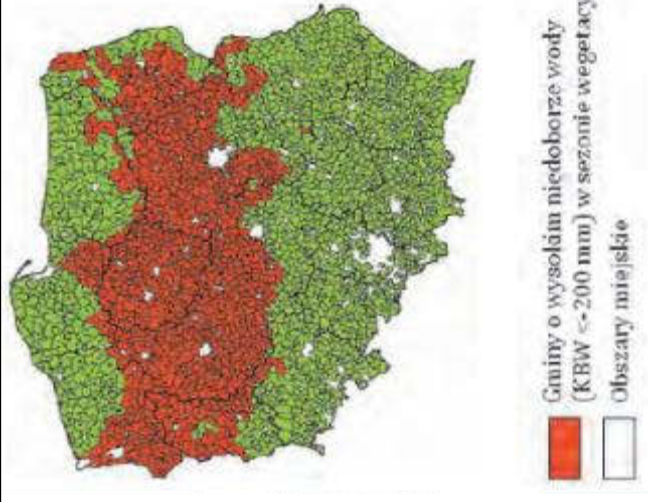
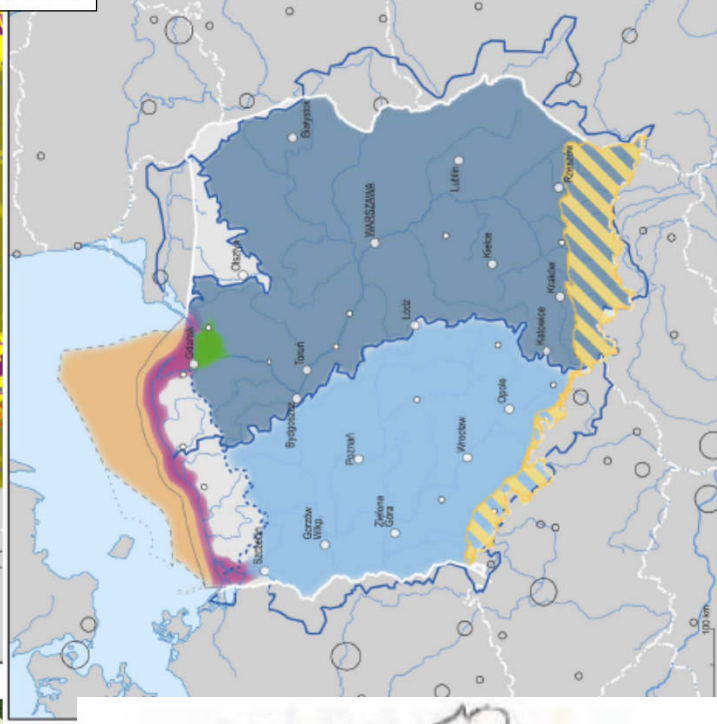
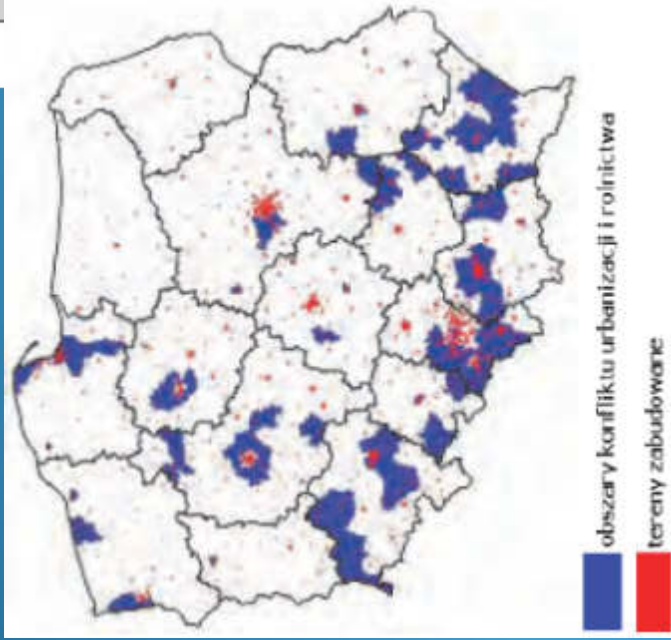
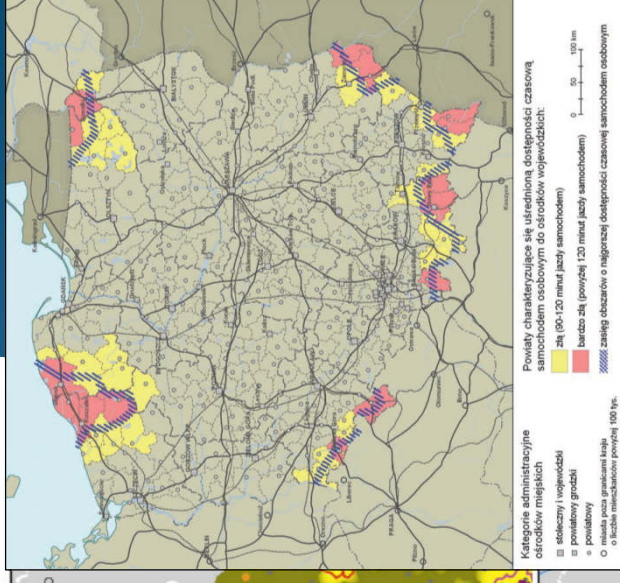
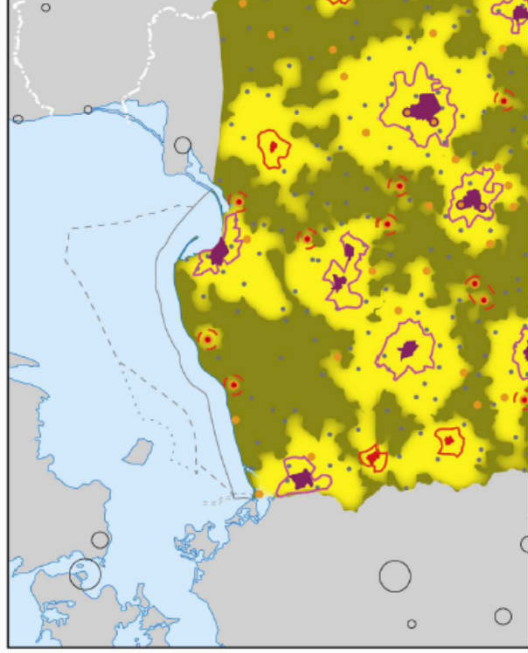
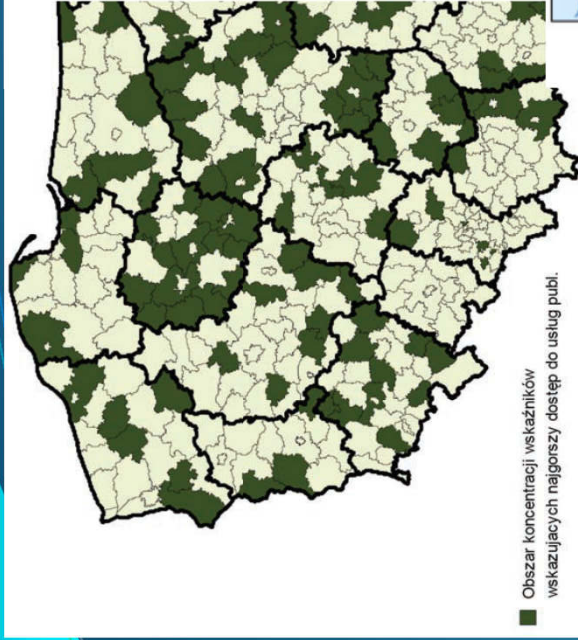
- 1. Rosnące niedopasowanie miejsc pracy i zamieszkania przy powiększającej się luce podażowej.**
- 2. Coraz bardziej rozproszone i nieefektywne osadnictwo.**
- 3. Coraz bardziej niewydolny system administracyjno-terytorialny.**

GŁÓWNY DYLEMAT OPERACYJNY POLITYKI ROZWOJU

1. Na ile zachodzące zmiany demograficzno-przestrzenne są spontaniczne, a na ile mogą być zaplanowane?
2. Czy w ogóle możemy sterować procesami przestrzennymi?

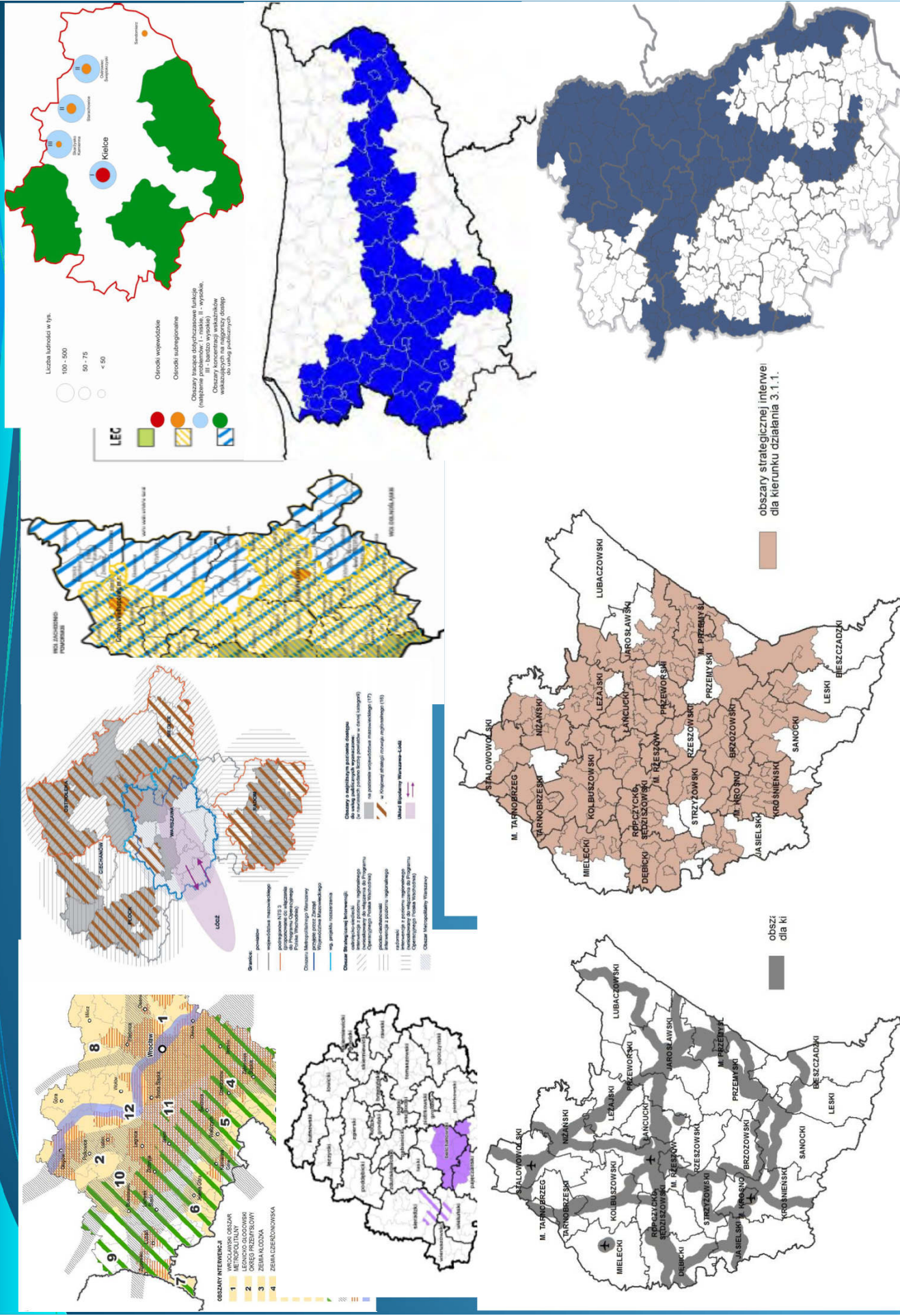
GŁÓWNY PROBLEM: PRZEREGULOWANIE POLITYKI ROZWOJU

szary szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, wymagające specjalnego podejścia w ramach polityki

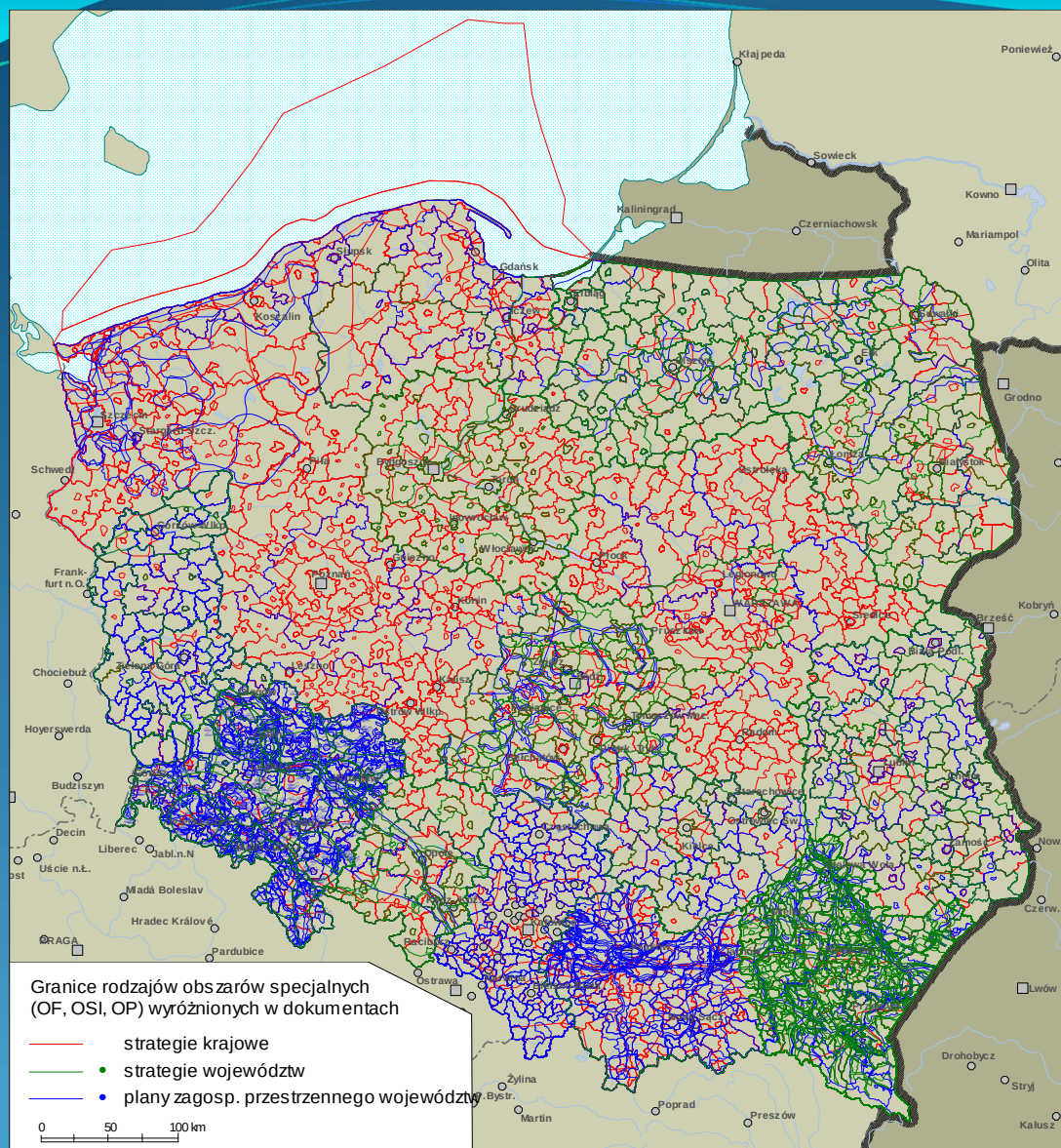

OF/OSI W WOJEWÓDZKICH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

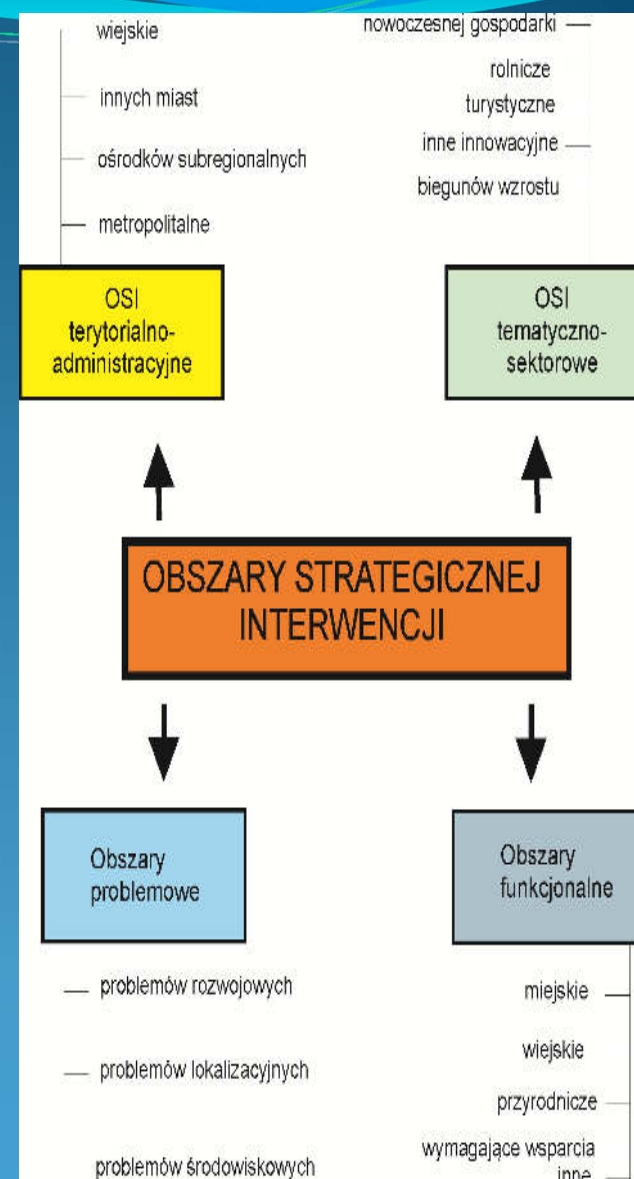

OF/OSI/OP W WOJEWÓDZKICH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

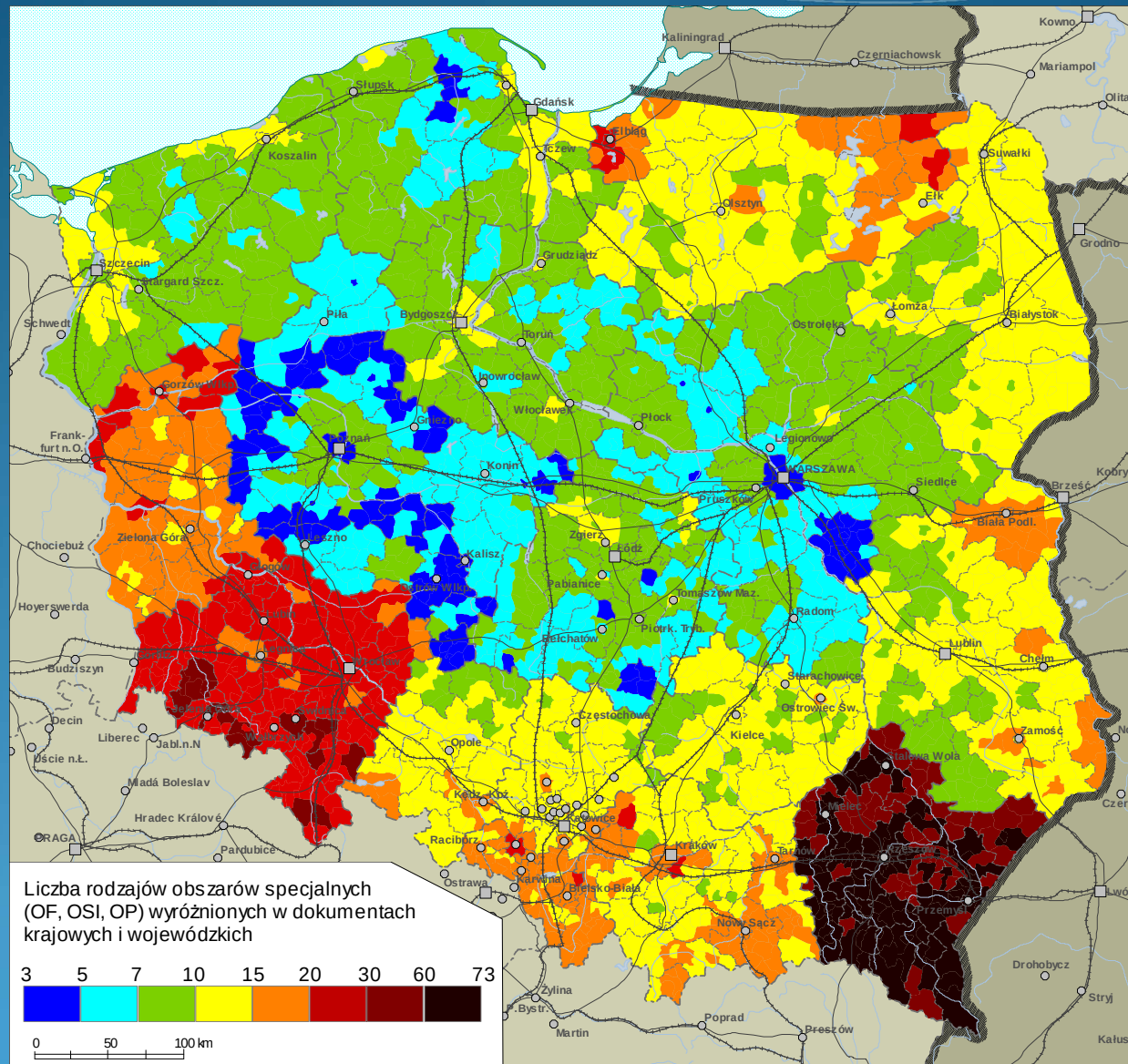
opr. D. Mazurek (Śleszyński i in. 2017)

opr. J. Bański

Źródło: Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, *Delimitacja Obszarów Strategicznej Interwencji Państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych*, Prace Geograficzne, 260, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

OF/OSI/OP W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH - - KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE

Źródło: Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, *Delimitacja Obszarów Strategicznej Interwencji Państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych*, Prace Geograficzne, 260, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

CO ROBIĆ?

Błędne sformułowanie dylematu:

"rozwój polaryzacyjny czy zrównoważony?"

W poszukiwaniu nowej doktryny rozwoju Polski:

*W jakich układach potrzebna jest koncentracja,
a w jakich równoważenie czynników rozwoju?*

- *Policentryzm?*
- *Średnie miasta?*
- *Deglomeracja?*
- *Rozwój zrównoważony regionalnie i spolaryzowany lokalnie?*

CO ROBIĆ?

Depopulacja jako szansa na poprawę struktury osadniczej:

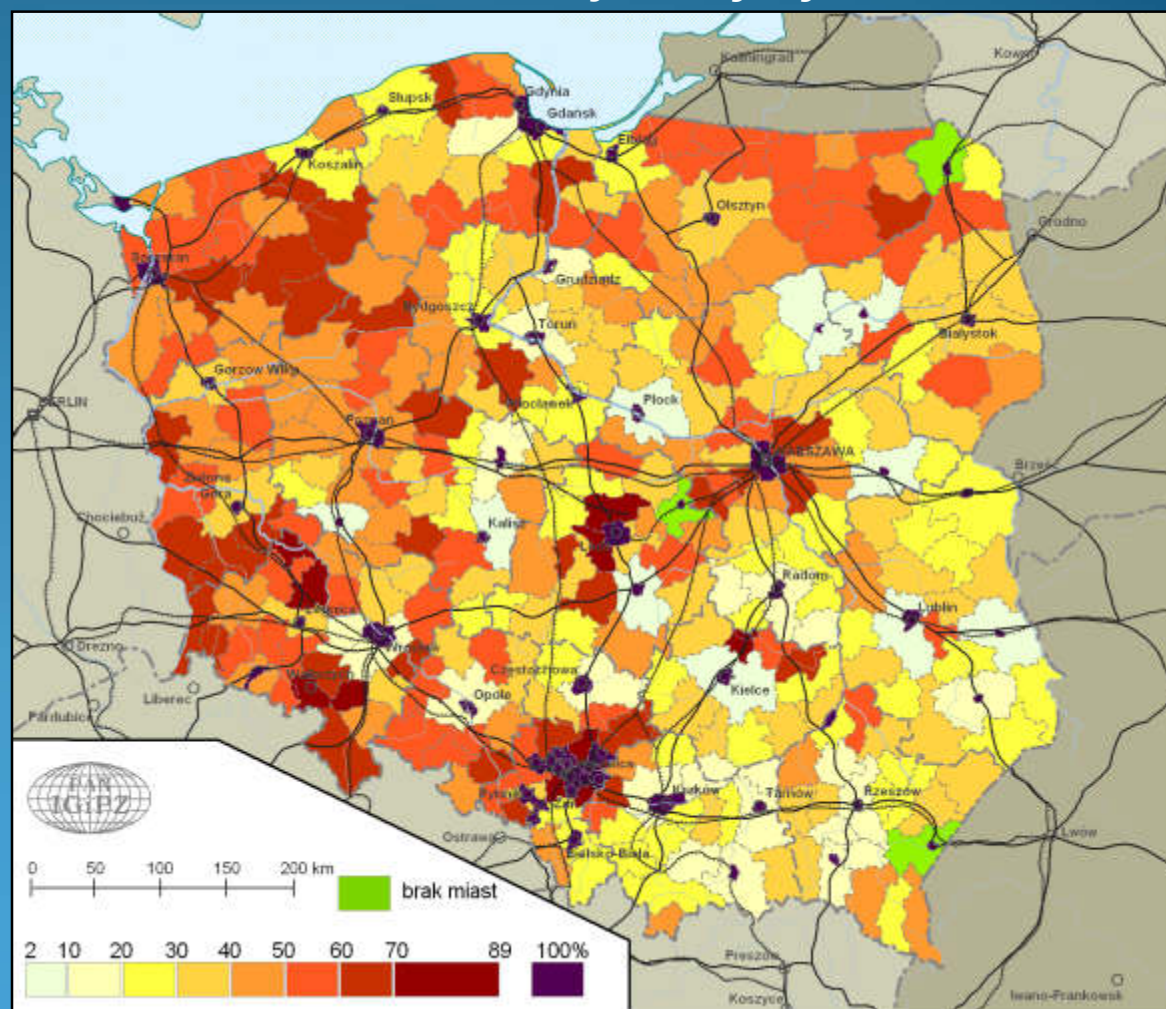
- „dokończenie” urbanizacji w Polsce Wschodniej i Centralnej,
- koncentracja rozproszonego wiejskiego osadnictwa,
- polityka migracyjna – zachęty dla przenoszenia się ze wsi do miast regionalnych, subregionalnych, powiatowych,
- **koncentracja (rozsądna) = większa efektywność = poprawa obsługi publicznej (usługi publiczne, transport, opieka społeczna), lepsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej (niższe koszty).**

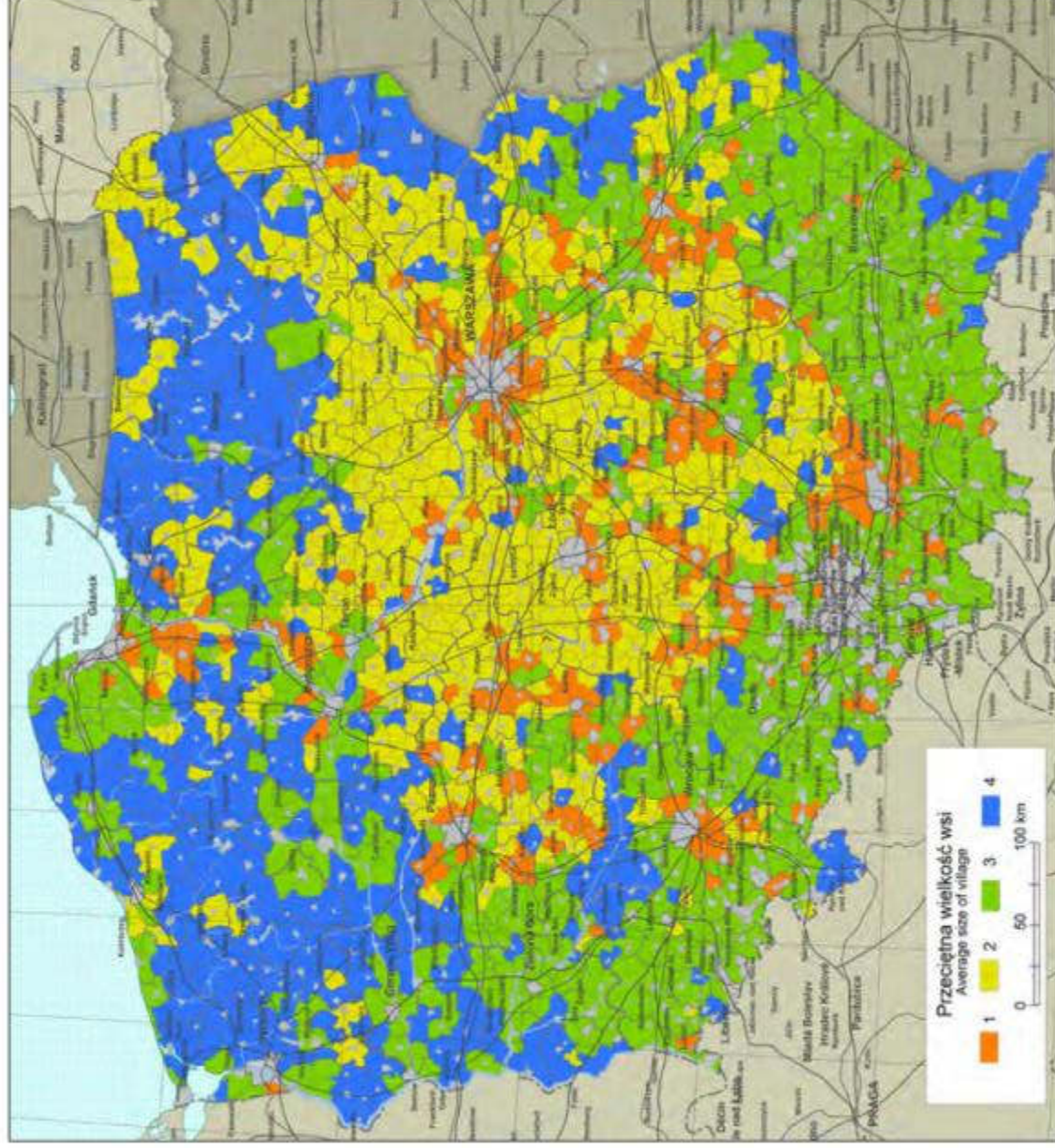
DEPOPULACJA JAKO SZANSA NA POPRAWĘ STRUKTURY OSADNICZEJ I ZWIĘKSZENIE EFEKTYWNOŚCI SYSTEMÓW SPOŁECZNO- GOSPODARCZYCH

- „dokończenie” urbanizacji w Polsce Wschodniej i Centralnej,
- koncentracja rozproszonego wiejskiego osadnictwa,
- polityka migracyjna – zachęty dla przenoszenia się ze wsi do miast regionalnych, subregionalnych, powiatowych,
- koncentracja (rozsądna) = większa efektywność = poprawa obsługi publicznej (usługi publiczne, transport, opieka społeczna), lepsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej (niższe koszty).

urbanizacja statystyczna, ok. 2015

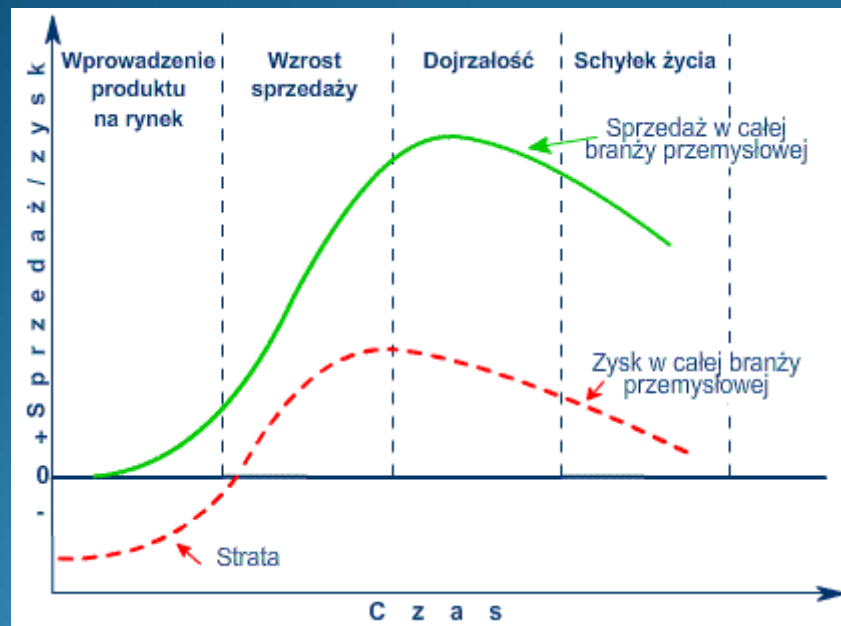
Ryc. 9. Struktura osadnictwa wiejskiego (2009). Opracowanie: P. Śleszyński (na podstawie danych GUS). 1 – powyżej 20 wsi na 100 km², powyżej 250 mieszk. przeciętnie w 1 wsi; 2 – powyżej 20 wsi na 100 km², poniżej 250 mieszk. przeciętnie w 1 wsi; 3 – poniżej 20 wsi na 100 km², powyżej 250 mieszk. przeciętnie w 1 wsi; 4 – poniżej 20 wsi na 100 km², poniżej 250 mieszk. przeciętnie w 1 wsi

Problem tracenia funkcji (przemysłowych, społecznych, kulturalnych, usługowych, itd.) przez miasta i wynikających z tego zmian w hierarchii funkcjonalnej jest kluczowy dla przełamania polaryzacji społeczno-gospodarczej kraju

Z tego powodu zwłaszcza
polityka reindustrializacyjna i deglomeracyjna
jest fundamentalna

PUŁAPKA ŚREDNIEGO DOCHODU W POLSCE

„wymyślenie” → implementacja → sprzedaż

globalna metropolia → kraj wysokorozwinięty → inne kraje

Międzynarodowy cykl życia produktu (Vernon 1966)

- Polska gospodarka jest w dużej mierze podporządkowana korporacjom zagranicznym.
- Z oczywistych powodów nie są one zainteresowane lokowaniem centrów badawczych w krajach, w których prowadzą nieskomplikowaną na ogół produkcję montowniczą i mają atrakcyjne rynki zbytu – co wynika z międzynarodowego cyklu życia produktu.
- Ten fundamentalny problem był i jest ignorowany przez wszystkie ekipy rządowe po 1989 r., a nawet przez większość samego środowiska naukowego. W silniejszym stopniu zwraca na to uwagę dopiero raport Komitetu Prognoz Polska 2000+ przy Prezydium PAN (Kleiber i in. 2011, s. 49), formułując wprost krytykę, że „część inwestorów zagranicznych świadomie doprowadziła do upadku niektórych dziedzin naukowo-technicznych, aby nie stanowiły one potencjalnej konkurencji dla ich laboratoriów w krajach macierzystych”.

CO ROBIĆ?

Decentralizacja funkcji zarządzania gospodarczego na korzyść innych ośrodków - **równoważenie rynku pracy:**

- osłabienie hipertrofii Warszawy, a częściowo innych dużych miast,
- wzmocnienie ośrodków regionalnych i subregionalnych, zwłaszcza niewojewódzkich i > ok. 100 tys. mieszkańców (np. Radom, Częstochowa oraz Włocławek, Wałbrzych, Słupsk, Grudziądz i większych niewojewódzkich ...),
- pozytywny przykład - lokalizacja siedziby BOT w Łodzi, a następnie Lublinie, co Prezydent tego ostatniego skomentował jako „prawdopodobnie najważniejszą decyzję dla tego miasta w ostatnich kilkudziesięciu latach”.

CO ROBIĆ?

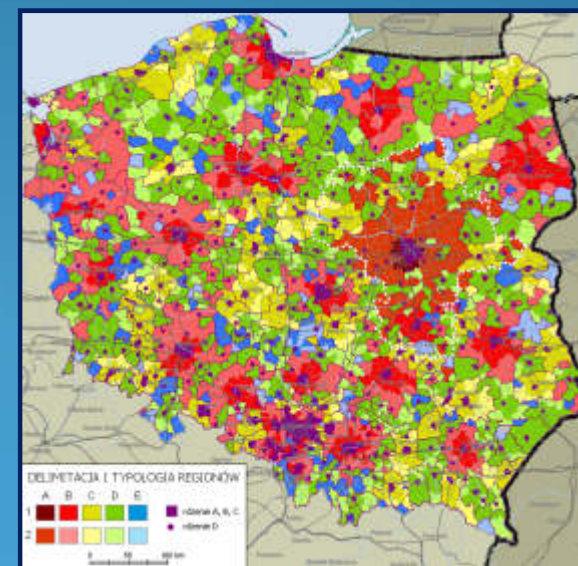
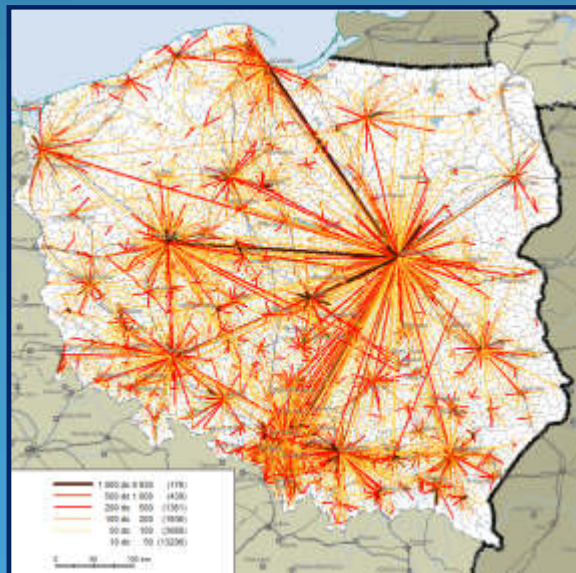
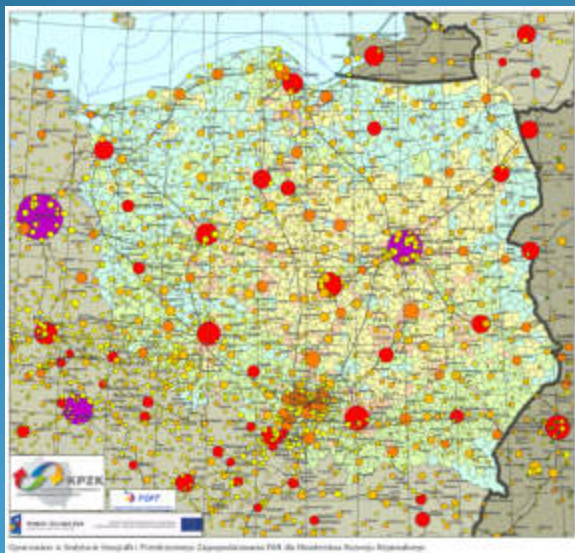
W związku z depopulacją, traceniem bazy ekonomicznej i „wypadaniem” niektórych ośrodków z systemu administracyjno-osadniczego **należy podjąć dyskusję nt. efektywności aktualnego podziału administracyjno-terytorialnego i jego zmian, gdyż będzie on coraz bardziej niewydolny.**

- wzmocnienie ośrodków regionalnych, zwłaszcza miast niewojewódzkich (m.in. Radom, Częstochowa, Słupsk/Koszalin, Wałbrzych, Włocławek i in.) (zmiana podziału terytorialnego? przesunięcia kompetencji publicznych?).
- wzmocnienie miast subregionalnych (powiatowych grodzkich) (jw.),
- łączenie gmin obwarzankowych z ich odpowiednikami miejskimi.

3 NACZELNE PROBLEMY POLICENTRYZACJI - DEGLOMERACJI

1. Jak zbudować optymalną hierarchię osadniczą, na bazie tego co jest dane (systemy regionalne, krajowe, międzynarodowe)?
2. Jak optymalnie ukształtować sieć powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkami różnego rzędu?
3. Jak optymalnie rozgraniczyć zasięgi władztwa terytorialnego?

DELIMITACJA „NATURALNYCH” REGIONÓW FUNKCJONALNYCH

Delimitacja regionów funkcjonalnych metodą Daceya-Nystuena (największego przepływu)

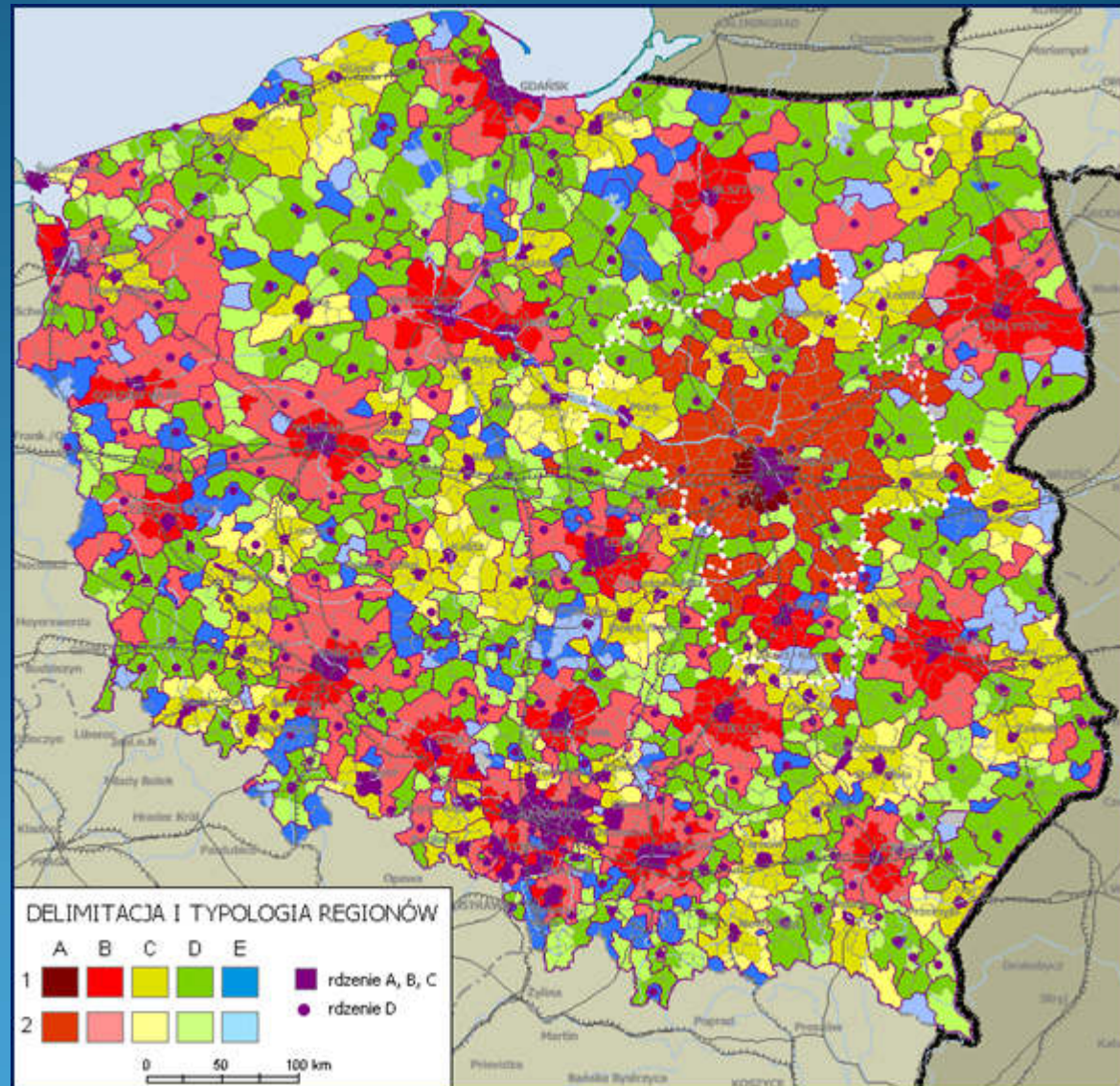
Oznaczenia:

H i e r a r c h i a :

- A – stołeczny
- B – regionalny
- C – subregionalny
- D – lokalny
- E – wiejski

N a t ę ż e n i e   o d d z i a ł y w a n i a :

- 1 – silne przyjazdy z i wyjazdy do ośrodka miejskiego
- 2 – silne wyjazdy do ośrodka miejskiego

Źródło: Śleszyński P., 2014, *Delimitation and typology of functional urban regions in Poland based on commuting*, 2006, Geographia Polonica, 87, 2 s. 317-320.

CO ROBIĆ?

Rozwój funkcji rekreacyjno-letniskowych (drugie domy):

- zagospodarowanie porzucanej infrastruktury,
- transfery finansowe do gmin (według szacunków $5-10\%$ populacji x liczba weekendów x kwoty wydawane na miejscu = rocznie ok. 10 mld zł)
- warunkiem dobra dostępność komunikacyjna (błędy polskiej polityki transportowej w ostatnich dwóch dekadach: promocja popytu zewnętrznego)
- aspekt społeczny: wzmacnianie więzi z regionem, pozostających rodziców, opieka.

The background is a solid blue color with a gradient. At the top, there are several wavy, overlapping lines in shades of blue and teal, creating a sense of movement and depth. The text is centered in the middle of the frame.

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Źródło: BBSR Bonn, 2015

Durchschnittliche jährliche Bevölkerungsentwicklung in den europäischen lokalen Gebietseinheiten

Dziękuję za uwagę!

---

dr hab. prof. IGIPZ PAN Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (22) 6978824, 6978822
e-mail: psleszyn@twarda.pan.pl

---

*Wykorzystanie prezentacji (w tym przedruk rycin)
dozwolone, pod warunkiem podania źródła
(szczegółowy opis źródeł na slajdach)*